

Udlændinge-, Integrations-
og Boligministeriet

14 NYE BYHAVER et inspirationskatalog

14 NYE BYHAVER

- et inspirationskatalog

*Udarbejdet for Udlændinge-,
Integrations- og Boligministeriet
af Kuben Management ved:*

*Tekst og billeder:
Kathrine Kay Sorber
Sanne Bartkowiak
Illustrationer og layout:
Stine Sofie Sønderbæk*

*Øvrige fotografier – markeret med APS:
Anne Prytz Schaldemose*

---

*Udgivet af Udlændinge-, Integrations-
og Boligministeriet i 2016*

ISBN 978-87-93396-26-5

*Udlændinge-, Integrations- og
Boligministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K
www.uibm.dk*

14 NYE BYHAVER et inspirationskatalog

INDHOLD

Forord | side 5

STORE ANLÆG

- 01 *Fynsgadekarréen* | Samvær og udeliv mellem højene | side 8
- 02 *Skomagerkarréen* | Frodigt fællesskab med klimatilpasning og egen sø | side 14
- 03 *Karré 22* | Frodighed og fælles solterrasser | side 20
- 04 *Langlandsgadekarréen* | Åbent gårdrum med fælles og semi-private zoner | side 26
- 05 *Augustagadekarréen* | Fælles haverum med slyngede stier | side 30

MELLEMSTORE ANLÆG

- 06 *Thuresensgadekarréen* | Opdelte gårdrum bliver til attraktiv fælleshave | side 36
- 07 *Silkeborgvej-karréen* | Fælles uderum i to etaper | side 42
- 08 *Svenskelejren* | Fælles, frodigt haverum med organiske former | side 48

SMÅ ANLÆG

- 09 *Jagtvejkskaréen* | Urbant uderum på begrænset areal | side 54
- 10 *Svinget-karréen* | Harmonisk og veldisponeret gårdrum med skulpturelle effekter | side 60
- 11 *Tøndergadekarréen* | Grøn ø for fællesskab og oplevelse | side 66
- 12 *Saxogadekarréen* | Frodig oase i storbyen | side 72
- 13 *Reventlovsgadekarréen* | Stilrent gårdrum med rumskabende ovaler | side 78
- 14 *Løgstørgadekarréen* | Grøn trekant med bløde former samler aktiviteter for alle beboere | side 84

FORORD

Grønne rum er de seneste årtier begyndt at fylde mere og mere i udviklingen af vore byer – både ved etablering af nye, offentlige byrum for alle borgere og ved renovering af eksisterende gårdrum til nye, fælles friarealer for karréernes beboere. Den grønne fornyelse af eksisterende gårde er en vigtig del af denne tendens, fordi der mange steder i hele landet stadig er et stort behov for en bearbejdning og bedre indretning af byboernes helt nære friarealer.

Byfornyelsesloven giver gode muligheder for at omdanne gamle og udslidte baggårde til attraktive og funktionelle friarealer. Undersøgelser viser, at tidssvarende, grønne og velholdte næromgivelser i væsentlig grad øger beboernes bokvalitet og medvirker til social integration, når nye, uformelle mødesteder opstår. Med tilskud fra byfornyelsen er der i hele landet gennem de sidste to årtier realiseret et stort antal gårdforbedringer med netop denne positive effekt.

De nyindrettede gårdanlæg har typisk følgende mål: For det første at skabe rum for socialt liv og udendørs aktiviteter. For det andet at gøre anlæggene smukkere og skabe en bedre udnyttelse af friarealerne. For det tredje at fremtidssikre de tilhørende boliger og nærarealer som attraktive for kommende generationer. I nogle eksempler indgår også klimatiltag såsom lokal afledning af regnvand (LAR) samt byøkologiske elementer som kompostanlæg, kanin- og hønsehold samt dyrkning af nytteplanter.

Et inspirationskatalog

I 1996 udgav Bygge- og Boligstyrelsen publikationen "14 byhaver - Gårdanlæg i byfornyelsen", der både viste nogle af de bedste eksempler på og gjorde status over gårdforbedringer udført i tætte byområder i perioden 1980 – 1995.

Denne publikation har et analytisk fokus på form, funktion og oplevelsesværdi i de 14 konkrete eksempler og konkluderer, at der i perioden var en tendens til både at vægte privat ophold på arealer nær egne opgange og fællesarealer i andre dele af gårdanlæggene.

Tanken med nærværende publikation er at supplere ovennævnte eksempelsamling ved at præsentere et beskrivende og billedrigt overblik over et udvalg af de nyere gårdforbedringer, der er gennemført fra 1995 og frem til ca. 2012. De 14 nye anlæg viser, at både semi-private og fælles arealer i gårdanlæggene stadig vægtes højt, men med en tydelig tendens til at integrere stadig flere fællesskabsfremmende elementer i gårdforbedringerne.

Publikationen er tænkt som et konkret inspirationskatalog for alle, der er involveret i beslutnings- og planlægningsprocesser i forbindelse med fornyelse af urbane gårdanlæg – det være sig kommuner, bygningsejere, beboergrupper, rådgivere eller andre. Publikationen er bygget op omkring 14 eksempler fra hele landet, hvor hovedtræk i gårdanlæggenes udformning og anvendelse beskrives.

De valgte eksempler

De 14 gårdanlæg, eller byhaver, repræsenterer et mindre udvalg blandt mange fine eksempler i hele landet. Der er lagt vægt på at komme rundt til mange forskellige typer af anlæg og både vise det store, firkantede anlæg med egen sø og plads til mange faciliteter og det lille, trekantede gårdrum, der trods få kvadratmeter til rådighed har opnået en høj grad af anvendelighed og variation.

Inspirationskataloget viser på den baggrund, at gode løsninger især er betinget af, at friarealforbedringerne tager udgangspunkt i karréernes individuelle forhold og evt. særlige rammer, og at landskabsarkitekternes faglighed har stor betydning for det færdige resultat, idet fx skyggefulde områder og hjørner kan opnå frodighed med rette plantevalg.

Forbedring af gårdanlæggene med støtte efter byfornyelsesloven tjener flere steder som et incitament til, at ejerne igangsætter og gennemfører vedligeholdelses- og forbedringsarbejder på deres bygninger, således at karréen i sin helhed løftes. Derfor fungerer byfornyeede gårdanlæg i nogen grad også som motor i forandringsprocesser.

Danske byhaver er heldigvis i en positiv udvikling. Denne publikation gør status over de seneste årtiers projekter, som er udført med offentlig støtte efter byfornyelsesloven. Nye, inspirerende eksempler er allerede på vej – ligesom mange byhaver udenfor denne udgivelse også har store kvaliteter at byde på.

Udlændinge-, Integrations-
og Boligministeriet
2016

APS

1

Fynsgadekarréen

SAMVÆR OG UDELIV MELLEML HØJENE

ADRESSE

Fynsgade, Falstersgade, Ny Munkegade, Kaserneboulevarden

BYGHERRE

Aarhus kommune

AREAL

4.795 m²

ANTAL BOLIGER

214

LANDSKABSARKITEKT

Birk Nielsens Tegnastue

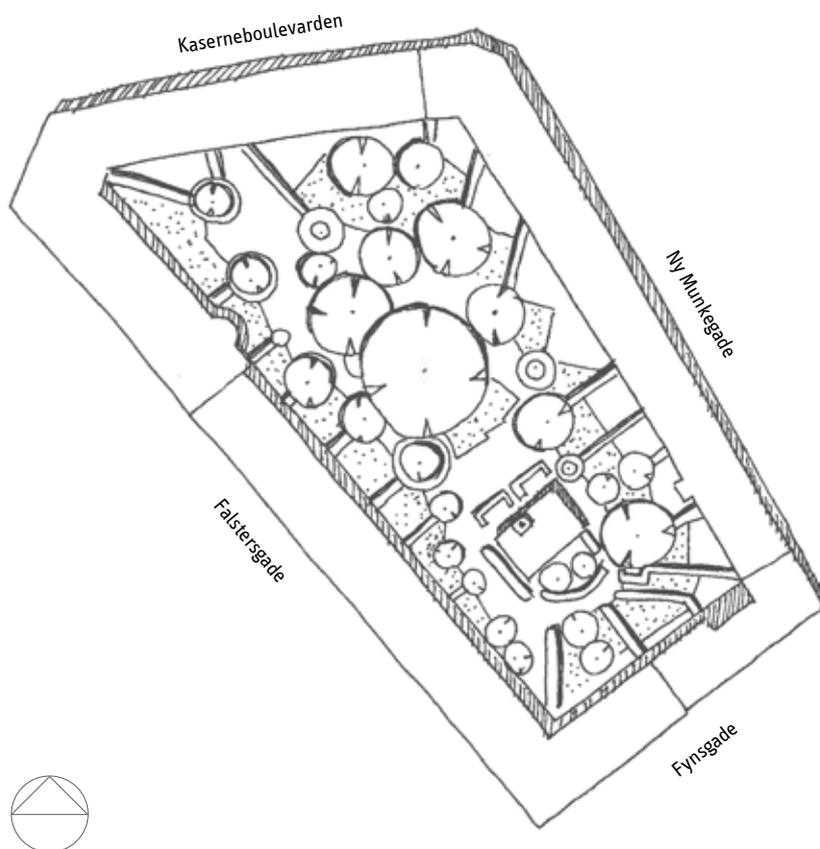
TILSAGNSÅR

2000

ETABLERINGSUDGIFTER

6.000.000 kr.

Lokalitet

Projektet omfatter omdannelsen af et traditionelt udformet gårdanlæg beliggende centralt i Århus. Rammen om anlægget er en karré bestående af 26 ejendomme, fortrinsvis 4-5 etages bygninger opført i slutningen af 1800-tallet. Før byfornyelsen var gården inddelt i mange, små parceller med begrænset adgang til lys og luft. Med nyindretningen er der skabt et stort, fælles gårdanlæg med et varieret og frodigt miljø til glæde for både børn og voksne.

Hovedgreb

Inspirationen til anlægget er det danske bronzealderlandskab med spredte gravhøje:

- I karréen er ca. 20 høje i varierende størrelse etableret og fungerer som rumdelende elementer.
- Højene fungerer også som adskillelse af en zone med semi-private terrassehaver langs facaderne og et stort fællesareal i midten af gården.
- Et stisystem bugter sig langs højene og skaber forbindelse mellem semi-privat og fælles.

Indretning og anvendelse

For at muliggøre idéen med højene og det store fællesareal blev nogle gamle skure og plankeværk revet ned, og et antal parkeringspladser blev flyttet fra gården og ud på gaden.

Et eksisterende, gulpudset baghus med en høj skorsten – et tidligere bageri, nu bolig – blev bevaret og er med til at give anlægget karakter.

Når man træder ind i gården, mødes man af frodigheden fra de beplantede høje og anlæggets mange gamle træer. Den slyngede sti giver lyst til at gå på opdagelse, og der er hele tiden nyt at kigge på; højenes forskellige størrelser, udformninger og beplantning, de semi-private terrassehavers individuelle indretning, den store, fælles græsplæne med gamle træer og en boldplads og baghuset med den høje skorsten.

Fra stien er der kig og adgang til terrassehaverne, som ligger forsænket i forhold til fællesarealet. Højene skaber en smule afstand mellem semi-privat og fælles, men formidler samtidig en sammenhæng mellem de to zoner. Især gårdens mange børn benytter forbindelserne og løber rundt mellem de forskellige haver eller mødes på boldpladsen til leg.

Mellem de enkelte terrassehaver er der plantet hække ud fra facaden, som både afskærmer haverne i forhold til hinanden og skaber hyggelige, læfyldte kroge. Fra alle haverne er der kig op langs hækkene og højene til fællesarealet, og beboerne kan derfor nemt komme i kontakt med hinanden;

invitere en nabo ind i haven til en kop kaffe, følge med i børnenes leg på fællesarealet eller gå op for at samles til et større socialt arrangement på græsplænen.

Beboerne indretter og vedligeholder selv terrassearealerne, og for mange fungerer de som et ekstra rum i sommerhalvåret, hvor man sætter sig ud og slapper af efter arbejde, spiser med naboerne fra opgangen eller hygger sig med at passe krukker og småbede. Hvor der er små børn, er mange af terrassehaverne ofte indrettet med sandkasse og andet legeudstyr.

På fællesarealet er der også gode muligheder for ophold, og her er

det samværet mellem beboerne på tværs af matriklerne, der vægtes. Græsplænen er udstyret med flere bordbænke-sæt, og rundt om boldpladsen kan man sætte sig og kigge på, mens andre spiller basket eller fodbold. Græsplænen ligger delvist i sol, delvist i skygge skabt af gamle, høje træer, og den bruges derfor både til solbadning og til leg.

Et aktivt gårdlaug varetager gårdens fysiske og sociale funktioner og arrangerer alt fra Sankt Hans-arrangement til fællesspisning, og de arbejder på at tilpasse legefaciliteterne til børnenes varierende behov. Gården har også en Facebook-side, hvor interesserede kan følge med i tiltag og aktiviteter i deres gård og debattere nye forslag til forbedringer.

Med nyindretningen af gårdarealet har beboerne fået optimale uden-dørsfaciliteter til aktiviteter og afslapning og til et godt, socialt sammenhold med andre i deres helt nære lokalmiljø. Gårdlauget støtter op om mulighederne for at 'komme hinanden ved', ligesom de fysiske rammer tilgodeser både det semi-private og det fælles.

Beplantning

Udgangspunktet for beplantningen var at skabe et varieret, frodigt blomstrende gårdmiljø, der fremstår attraktivt hen over alle årstider. Anlæggets gamle træer, bl.a. lind og ahorn, er bevaret for at give anlægget en højde og karakter, der komplementerer ejendommenes alder på mere end 100 år.

Der er plantet nye æble- og paradisæbletræer samt opstammede syrener, der giver en begrønning i lidt mindre skala end de helt store træer. Højenes beplantning består af forskellige blomstrende buske, stauder og bunddække, der er udvalgt i samarbejde med beboerne i karréen. Enkelte af højene er beplantet med græs. Ligusterhække fungerer som skel mellem terrassehaverne og som rumdelere enkelte steder på fællesarealet.

Belægning

Terrassehaverne er belagt med lysegrå betonsten på den inderste del langs facaderne, og ellers er der græs med trædesten, som fører hen til stisystemet og fællesarealet.

Stierne er udført i asfalt kantet med brosten og slynger sig i bløde buer rundt om højene og græsplænen. Den glatte asfalt fungerer som fint køreunderlag for børnenes cykler og løbehjul, men kræver snerydning og grusning om vinteren.

Belysning

Der er monteret væglamper over de fleste bi- og kældertrapper, og på fællesarealet er der opsat høje standerlamper. I portene er der censorstyret belysning, så det føles trygt at komme hjem efter mørkets frembrud.

Adgangsforhold

Der er adgang til anlægget fra gaden via to aflåste porte. Derudover har beboerne adgang fra enten bi- eller kældertrapper, og flere af stuelejlighederne har direkte adgang til de lokale terrassehaver.

Cykler

Cykler parkeres ifølge ordensreglementet i kældrene eller på gaden, og anlægget holdes derfor frit for cykler.

Affaldshåndtering

Under anlæggelsen blev der etableret flere renovationsøer på fællesarealet. Disse er nu fjernet, da karréen er med i en skraldeordning, hvor skrald bortskaffes via standere med tromler til nedgravede containere på gadeplan.

2

Skomagerkarréen

FRODIGT FÆLLESSKAB MED KLIMATILPASNING OG EGEN SØ

ADRESSE

BYGHERRE

AREAL

ANTAL BOLIGER

LANDSKABSARKITEKT

TILSAGNSÅR

ETABLERINGSUDGIFTER

Viktoriagade, Halmtorvet, Gasværksvej, Istedgade

Københavns kommune

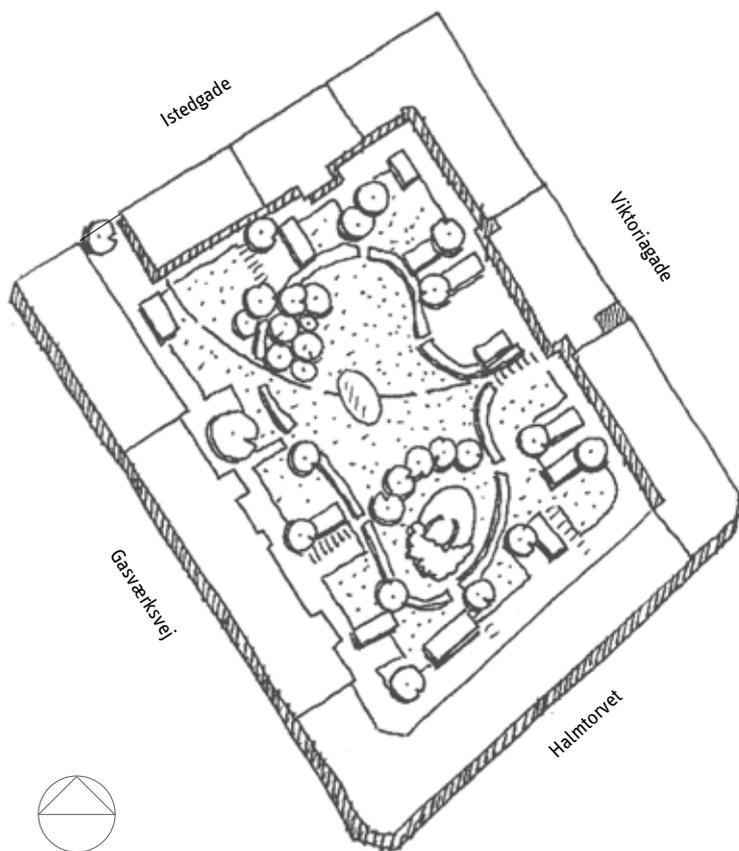
4.200 m²

134

GBL Landskab

2000-2001

4.009.000 kr.

Lokalitet

På Vesterbro, kun 500 meter fra Hovedbanegården, ligger det byfornyede gårdanlæg som et stort, rektangulært rum. Anlægget har fået sit navn efter den fredede bygning, Skomagerstiftelsen, som ligger på hjørnet af Istedgade og Gasværksvej.

Hovedgreb

Målet for friarealforbedringerne er frodige rammer i tre zoner med hver sin funktion:

- En zone langs facaderne til færdsel og lokalt ophold
- En zone med funktionsskure og mulighed for semi-privat ophold
- En zone for det store fællesskab og aktiviteter.

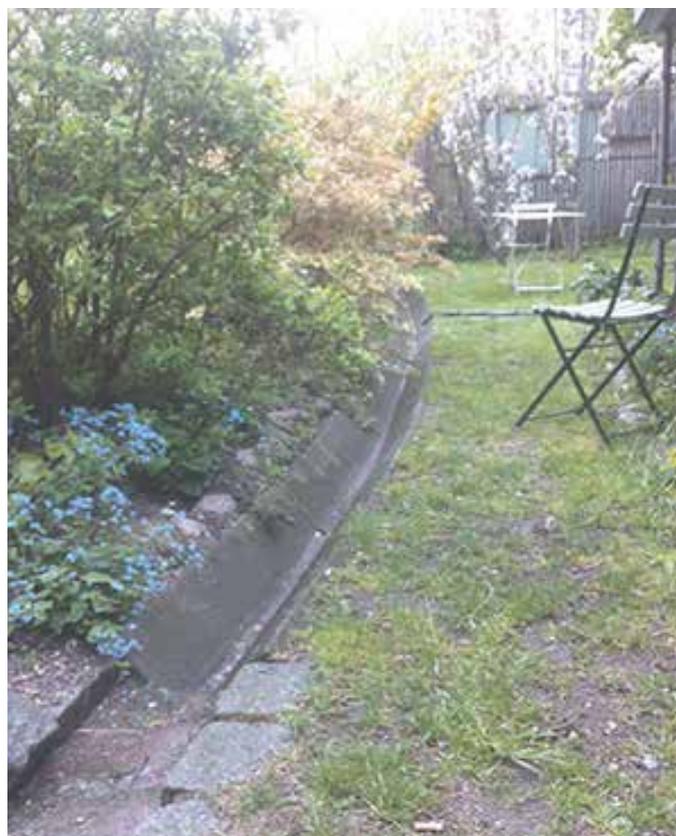
De tre zoner er tilgængelige for alle beboerne, og den store frodighed, som går igen overalt, giver anlægget et helstøbt udtryk.

Indretning og anvendelse

Byfornyelsesprojektet blev planlagt i tæt samarbejde med karréens beboere, og især deres ønsker om opsamling af regnvand og synliggørelse af vand træder tydeligt frem i det færdige anlæg. De er realiseret med en mindre sø i anlæggets midte og med et omfattende system af vandrender, der leder regnvand fra tage og flader ud i søen. Renderne er markant synlige i alle tre zoner, og udover at bidrage til at klimasikre gården tilføjer de også et spændende, visuelt element til anlægget.

Zonen langs facaderne er primært grusbelagt men afløses ved de enkelte opgange af mindre arealer med betonfliser. Her har beboerne skabt lokale terrasseområder med forskellige krukke og havemøbler, og udtrykket er meget hjemligt. Ét sted er der i stedet for fliser anlagt en træterrasse, og et andet sted står en hvid bæk langs facaden og inviterer beboerne til et lille hvil. Cykler og børnekøretøjer bliver ofte parkeret langs facaden, udenfor de egentlige cykelskure. Samlet set bærer zonen tydeligt præg af daglig brug og det levede liv.

Fra zonen langs facaderne er der adgang til gårdens praktiske funktioner i en smal funktionszone med skiftevis cykel- og affaldsskure og små, grønne opholdslokker.

Hække, buske og espalierhegn med slyngplanter skjuler næsten skurene og danner afskærmede rumligheder med græsklædt bund, hvor beboerne har etableret semi-private spiseområder og højbede af forskelligt udseende. Højbedene var ikke en del af den oprindelige plan, men noget som beboerne efter overtagelse af anlægget selv har taget initiativ til. Brugsretten til højbedene går på tur og sker ved lodtrækning. Det demokratiske princip giver over tid alle beboerne mulighed for, i lille skala, at bidrage til selvforsyning med grøntsager og krydderurter i sommerhalvåret.

Centralt i gårdrummet ligger fællesområdet for beboerne som en stor, oval fælled. Ovalen er græsklædt og omkranset af en bugtet hækslange,

der både definerer arealet og bidrager til anlæggets frodige udtryk. Fælledens er indrettet med bord-bænkesæt, og der er en stor, fælles grillplads. Der er også legeplads, et kratafskærmet bålsted, et buranlæg med kaniner som beboerne passer, samt et areal til kompostering af grønt husholdningsaffald.

I fælledens midte ligger den lille sø, hvor regnvand fra tage og flisearealer kan løbe til. De mange vandrender samles her i to kanaler, der munder ud i søen. Kanalerne tegner en buetformet diagonal gennem fælledens, og et enkelt sted er der bygget en lille bro over kanalen. Selve søen ligger i et lavere niveau end resten af anlægget, og ved kraftige regnvejr og skybrud

kan vandspejlet stige og mindske risikoen for oversvømmelse af kældre. Med byfornyelsesprojektet har beboerne fået attraktive, udendørs opholdsområder helt lokalt. Gennem dialog med landskabsarkitekten og efterfølgende løbende udvikling af anlægget har beboerne i høj grad indtaget og indrettet samtlige zoner, så det fuldt og helt er deres sted. Her bruger de fritiden i samvær med familie, venner og naboer, og de dyrker grøntsager i højbedene og passer kaninerne i fællesskab. For børnene er gården et trygt sted, hvor de grønne rammer er udgangspunktet for vennskaber og leg på kryds og tværs af opgangene.

Beplantning

Anlægget fremstår meget frodigt, og oplevelsesværdien er stor både form- og farvemæssigt. I højden er der især anvendt uklippede buske til at skabe mindre rumligheder og intimitet. En enkelt stor og meget gammel kastanje er bevaret, og der er plantet flere mellemstore træer, såsom frugttræer, pil og guldregn. De valgte træer har enten flotte blomstringer, frugter eller høstfarver.

Udover beboernes højbede er der kun få bede med stauder i funktionszonen og på fælleden. Den dominerende flade er græs, der går helt ud til buskene og mindsker pasningsbehovet af anlægget.

Højbedene har fået tilført ny muld,

så der kan dyrkes grøntsager, krydderurter og jordbær uden risiko fra forurenede byjord.

Anlægget har kun få stedsegrønne planter, hvilket gør årstidernes gang meget nærværende. Løvfaldet om efteråret giver desuden større lysindfald i de nederste lejligheder hen over vinteren.

Belægning

Der er grusbelægning og opgangspladser med betonfliser i zonen langs facaderne. Chaussésten markerer overgangen mellem funktionszonen og den grønne fælleszone i midten af anlægget. Bordursten i granit lagt ud i græsset eller gruset skaber forbindelsstier mellem zonerne.

Vandrederne fra tagnedløb til sø er udført i natursten, og ved overgange er der lagt en træsvelle, så færdsel med barnevogne mm. kan ske uhindret.

Belysning

Der er monteret lamper på facader og i skure, men ingen belysning på fællesarealet.

Møblering

Der er stillet forskellige typer af borde og stole, primært i træ, op i de semi-private zoner; nogle helt lokalt ved opgangene, andre i de små opholdsområder omkranset af espalier. På græsset i midten af anlægget er der muret en stor fællesgrill op, og der er stillet bord-bænkesæt til rådighed for alle beboere.

APS

APS

APS

Legemuligheder

Der er skabt flere områder, hvor børnene kan lege; der er sandkasse, gynger, legehuse, bålplads og græsområde til boldspil. Legeområderne er centreret omkring midterarealet, tæt på bord- og bænkepladserne, hvor børnenes forældre naturligt opholder sig.

En særlig aftale giver børnene ekstra muligheder for leg og udfoldelse: Uden for åbningstid må karréens beboere benytte legeområdet, der tilhører børneinstitutionen ud mod Viktoriagade. Og institutionsbørnene må af og til og under opsyn gå ud og lege i det store gårdanlæg.

Miljøtiltag

Beboerne var allerede i planlægningsfasen aktive og i dialog med landskabsarkitekten for at tilføje anlægget flere klimahensyn, end det var tiltænkt i den oprindelige plan.

Resultatet blev etablering af den lille sø i anlæggets centrum og opstilling af regnvandstønder flere steder langs facaderne. Regnvandstønderne er tilkoblet tagedløbene, og de har en overløbsventil til kloakken. Beboerne tapper vandet og bruger det til at vande højbede og krukker med. Efter projektets afslutning har gårdlauget selv etableret grønne tage på flere af skurene.

I anlæggets ene ende er der etableret kompostøer, hvor grønt affald fra hus-

holdningerne og afklip fra krukker og højbede bliver omsat til muld og genanvendt i bedene.

Adgangsforhold

Anlægget er i sin helhed tilgængeligt og anvendeligt for alle beboere overalt, bortset fra et indhegnet område ud mod Viktoriagade, hvor en børneinstitution har legeplads. Her brydes den oprindelige plan med tre gennemgående zoner, men på grund af karréens størrelse fremstår zoneopdelingen alligevel klar, vellykket og funktionel for beboerne.

Cykler

I funktionszonen er der lette cykelskure med sider af stormasket stålnet, bevokset med klatreplanter.

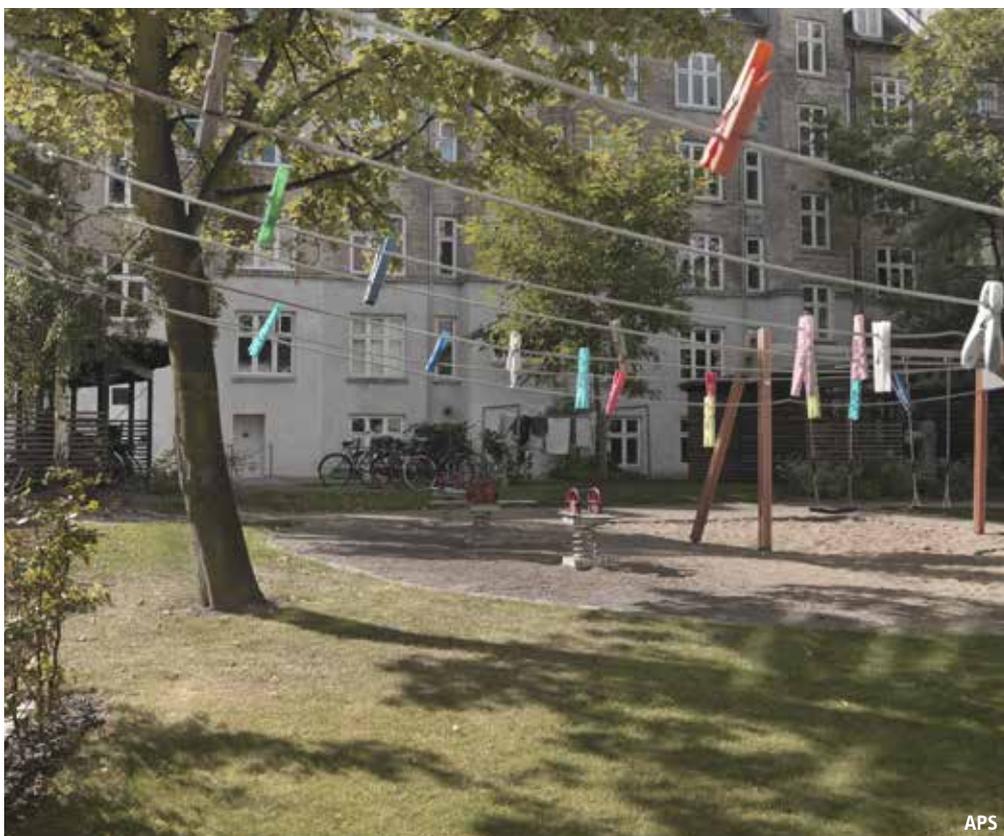
Efter overtagelsen af anlægget har beboerne etableret grønne tage på cykelskurene, som også bidrager til opsamling og genanvendelse af regnvand. Især børnene parkerer også cykler og andre børnekøretøjer langs facaderne inde i anlægget.

Affaldshåndtering

I funktionszonen er der også etableret skure til affaldscontainerne i samme, lette stil som cykelskurene. Affaldsskurene er placeret tæt på portene, så tømningen lettes for renovationsfolkene. Skurene er tilplantet med klatreplanter, der dækker både sider og tag. Beboerne har desuden selv stået for etablering af to skure med træbeklædning til gårdmandens redskaber og til barnevognsparkering.

Særlige forhold

Gårdlauget arbejder bevidst på at sikre en klimatilpasset og mangfoldig gård, hvor variationen i plantevalget også tiltrækker mange insekter og fugle. Skomagerkarréen er derfor et godt eksempel på, hvordan man kan bo med naturen tæt på helt centralt i byen og samtidig bidrage til at klima- og fremtidssikre byen. For beboerne fungerer naturen også som et rekreativt pusterum fra storbylivet udenfor karréen.

3 Karré 22

FRODIGHED OG FÆLLES SOLTERRASSER

ADRESSE

Falkonér Allé, Roarsvej, Sindshvilevej, Adilsvej

BYGHERRE

Frederiksberg kommune

AREAL

7.900 m²

ANTAL BOLIGER

284

LANDSKABSARKITEKT

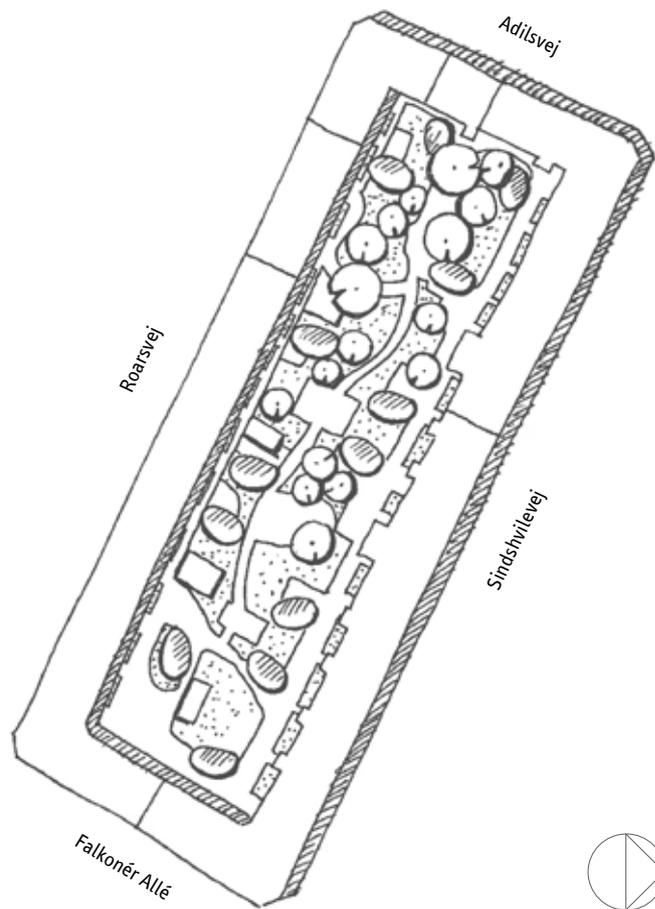
Niels Lützen Landskabsarkitekter

TILSAGNSÅR

2004

ETABLERINGSUDGIFTER

5.962.000 kr.

Lokalitet

Gårdanlægget ligger centralt i Svømmehalskvarteret på Frederiksberg. Bygningsstrukturen i området dannes af store, regulære karréer og bidrager til gode rammer for anlæggelse af fælles gårdanlæg i de enkelte karréer. Det gælder også for karré 22, som er en af de største i kvarteret.

Hovedgreb

Grundidéen for byfornyelsen var at skabe en sammenhængende, parklignende gård med en zoning, der både vægter fællesskabet og muligheden for semi-privat ophold:

- I mindre felter langs facaderne er der etableret lokale terrasseområder.

- Centralt i anlægget ligger et stort, fælles parkområde med solterrasser og legepladser.
- En flisebelagt sti løber mellem de to zoner og binder anlægget sammen.

Anlæggets karakteristika tegnes desuden af de mange store træer, et gammelt bunkeranlæg og en markant terrænforskel på langs gennem gården.

Indretning og anvendelse

Karréen består af mange mindre foreninger, både andels- og ejerforeninger samt lejeboliger. Inden byfornyelsen havde hver forening et lille gårdrum, og gården var generelt præget af skure, halvtage og udendørs

pulterrum. Forud for anlæggelsen blev flere skure samt et mindre vaske-ri revet ned, og de mange opsplittede gårdfraktioner blev omdannet til ét, fælles gårdanlæg. Byfornyelsen har således både givet beboerne større udearealer og bedre mulighed for ophold og fællesskab.

Langs karréens facader har beboerne indrettet sig med krukker og forskellige havemøbelsæt. Især langs facaderne med eftermiddags- og aftensol har beboerne skabt semi-private terrasseområder, som flere steder er afskærmede fra hinanden med lave hække eller bede. De fleste stuelejligheder har havedøre, som giver direkte adgang til gården – evt. med en lille trappe, der fungerer som et ekstra

uderum og siddemøbel for beboerne, der har indrettet sig med krydderurter, måtter, puder etc. på trappernes trin.

For at sikre alle karréens beboere god adgang til solen er der etableret tre centrale solterrasser. Terrasserne blev anlagt med passende mellemrum langs midteraksen i det store fællesområde og fungerer i dag som vigtige samlingspunkter for alle gårdens beboere. Hvert terrasseområde er omkranset af en lav mur i henholdsvis sandsten, skifer eller granit, og der er sat ens havemøbler og grill op. Om sommeren er der ofte fællesspisning på terrasserne, hvor beboerne hyggesammen på kryds og tværs af opgangene. Grupper af mindre træer

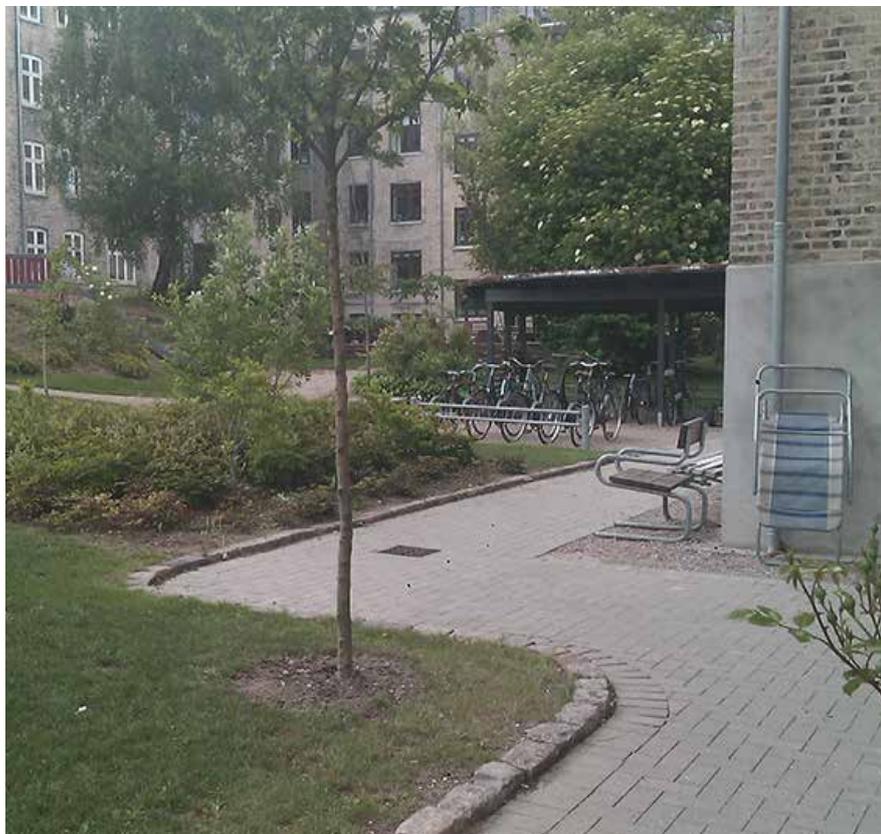
klippet i paraplyform markerer indgangene til terrasserne og skaber en lokal fornemmelse af intimitet i det store fællesareal.

Rundt om terrasserne er der etableret flere legeområder til børnene. Anlæggets størrelse tillader, at der både er sandkasse og vippedyr til de mindste børn og gyngestativ, rutsjebane og balanceudfordringer til de lidt større børn. Et gammelt bunkeranlæg i anlæggets nordlige ende er omdannet til grønne bakker med buskads og træer, og børnene bruger det som et frirum til klatring, leg og opdagelse.

En snoet grussti gennemløber fællesarealet og skaber forbindelse mellem solterrasser, legeområder og op-

gangsarealerne ud for bagtrapperne. Langs stien er der både åbne græsflader og bede med stauder, busketter og hække. Variationen i former og farver er stor, og sammen med de mange gamle træer, der præger anlægget i højden, omslutes man af frodighed midt i byen.

Langs kanten af fællesarealet er der etableret et funktionsbælte med skiftevis affaldsskure, tørrestativer, aflåst barnevognsparkering og ikke mindre end 14 skure til cykler med ovale og grønne tage. De gode cykelparkeringsforhold er med til at holde resten af gården ryddelig for cykler, og de ovale tage giver, især set oppe fra lejlighederne, anlægget karakter. Funktionsbæltet støder op til den

centrale sti med betonfliser, der løber i en stram linje hele vejen rundt i anlægget og gør det nemt at komme rundt i gården.

Beboerne har fået et frodigt og smukt anlæg, hvor rammerne for at mødes uformelt på tværs af matrikelskellene i høj grad er til stede. Beboerne udtrykker stor glæde ved anlægget og det gode naboskab.

Beplantning

Anlægget er skabt med ønsket om et parklignende udtryk. Derfor er der mange ældre træer suppleret med flere nye træer, bl.a. ask, røn, pære, æble, paradisæble og kirsebær, som alle blomstrer og nogle bærer frugt. Større buske som syren er også plan-

tet flere steder, men kun i mindre busketter og for at bevare perspektivet i anlægget. Flere typer af grove stauder skaber variation i anlæggets bund og tiltrækker mange insekter og fugle.

De tre bevarede bunkers er plantet til med græs, stauder, buske og træer og bugter sig i et uregelmæssigt forløb langs anlæggets nordligste terrasse- og legeområde. På midterbunkeren er der etableret trappetrin og en rutsjebane på skrænten, men overordnet fungerer bunkerne som grønne, rumskabende elementer, der ligesom træerne giver en vertikal frodighed. Frodigheden opleves også fra lejlighederne, hvor flere af trækroneerne når op i fem etagers højde.

Anlæggets store græsarealer og mange bede tillader lokal nedsivning af regnvand, ligesom de grønne cykelhalvtage aftager en del vand. Overskyende vand ledes via en hældning på halvtage ned i et bed med bregner og strandsten på halvtagens bagside.

Belægning

Anlæggets faste belægninger er holdt i få og enkle materialer. Langs facaderne er udtrykket stramt med felter af enten græs, grus eller betonfliser. Færdselsstien, der løber hele vejen rundt i anlægget, er lagt i lige linjer med lysegrå betonfliser i sildebensforbandt. Som kontrast hertil bugter grusstien på anlæggets fællesareal sig i bløde buer.

Belysning

Der er monteret lamper ved trappeopgangene og i cykel- og affaldsskurene. I naturstensbelægningen på solterrasserne er der isat små spots, der giver et blødt og behageligt lys om aftenen.

Adgangsforhold

Der er adgang til anlægget fra en stor aflåst port ud mod Roarsvej, og der er gennemgang for beboerne via flere af kældrene som supplement til bitrapperne.

Cykler

De 14 ovale cykelhalvtage med sedumbepantning er opført som helt åbne konstruktioner med koksgå stolper som bærende element og vandrette lameller af lyst træ i hver

ende. Der findes også cykelstativer langs flere af ejendommenes facader, fortrinsvis på karréens skyggeside.

Affaldshåndtering

Affaldsskurene er også forholdsvis lette konstruktioner i pergolastil og med stormasket ståltrådsnet i siderne, hvor klatreplanter skaber både afskærmning og begrønning. Anlægget har tre skraldesug, som ejendommene selv har finansieret, og som renovationsfolkene har adgang til via færdselsstien og porten ud mod Roarsvej.

Udover en del skure til dagrenovation er der også to skure til beboernes storskrald, og i et hjørne ud mod Falkonér Allé er der et særskilt område til erhvervsaffald.

APS

APS

APS

APS

4

Langelandsgadekarréen

ÅBENT GÅRDRUM MED FÆLLES OG SEMI-PRIVATE ZONER

ADRESSE

Langelandsgade, Vendsysselgade, Himmerlandsgade, Østre Allé

BYGHERRE

Aalborg kommune

AREAL

3.750 m²

ANTAL BOLIGER

152

LANDSKABSARKITEKT

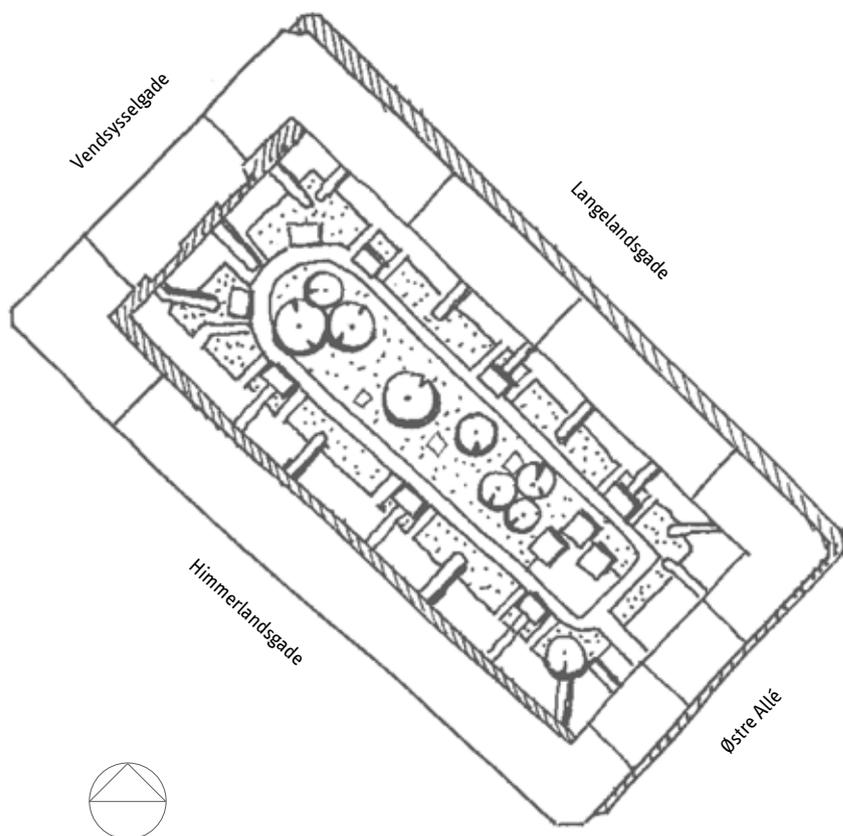
Rosseel's Tegnestue

TILSAGNSÅR

2003

ETABLERINGSUDGIFTER

3.420.000 kr.

Lokalitet

I et større karrébælte i Aalborgs nordøstlige del ligger det byfornyede anlæg for 23 ejendomme. Området fremstår i kraft af den overordnede karréstruktur homogent, primært til boligformål og med mindre butikker i flere af ejendommens stueetager. Ejendommene i denne karré har oftest kun fire etager, og der er derfor gode solforhold for de fleste lejligheder og på fællesarealet.

Hovedgreb

Anlægget består af et regulært, rektangulært areal uden baghuse med en klar opdeling mellem semi-private og fælles zoner:

- Ved opgangsdørene er der flisebelagte arealer, der fungerer som lokale næropholdsområder.

- I midten af anlægget er der et stort areal med græsplæne, rumskabende beplantning, bord-bænkesæt, et flisebånd til færdsel, samt skure til affald og cykelparkering.

Indretning og anvendelse

Når man træder ind i gårdrummet gennem den uaflåste portåbning, forstår man med det samme anlæggets disponering og opdeling. Flisearealerne langs facaderne hører til de enkelte opgange, det store græsareal i midten er tydeligt til fælles brug, og flisebåndet, der løber rundt om græsplænen, gør det nemt at komme rundt i anlægget. Skellet mellem semi-private opholdsområder og fællesareal defineres af et smalt græsstykke, som skaber fysisk og visuel kontakt

mellem de to dele, så der inviteres til samvær på tværs af ejendommene.

De semi-private opholdsområder adskilles fra hinanden med avnbøghække, og det giver mulighed for fællesskab og samhørighed med naboer fra ens egen opgang. Beboerne passer og vedligeholder selv nærområderne, og de arealer, som har eftermiddagssol, er i højere grad indrettet med haveborde og stole end de skyggevendte facader.

Fællesarealet er indrettet med flere bord-bænkesæt, hvoraf nogle af dem står på græsplænen i mindre rumlighed, skabt af hække, der er plantet i slangeform. To af bord-bænkesættene står på et fliseareal foran en mindre gruppe af skure, som giver lidt læ.

Den overordnede disponering af anlægget er vellykket, og der er skabt attraktive opholdsmuligheder samt virkningsfulde visuelle elementer. Også set oppe fra lejlighederne er anlægget smukt at se på året rundt – i form af de slangeformede hække og træer med flotte blomstringer og forskellige efterårsfarver.

Beplantning

Fællesarealet består af en stor græsplæne med forskellige træer, buske og hække. De slangeformede hække af sargents æble deler arealets ene side op i mindre enheder og danner hyggelige kroge, hvor beboerne kan opholde sig lidt afskærmet. Flere ældre træer, bl.a. to høje grantræer i anlæggets nordvestlige del, er bevaret,

og derudover er der plantet nye træer som akacie, røn og rødtjørn. I græsplænen er der desuden etableret fem små bakker, som både øger børnenes muligheder for leg og bevægelse og giver en variation i plænen og stierne ellers helt plane flader.

Avnbøghækkene, som adskiller terrasseområderne ved de enkelte matrakter, er plantet vinkelret på bygningerne og udgør en formmæssig kontrast til de slangeformede hække på fællesarealet.

Der er ikke bede med stauder eller sommerblomster, og udtrykket er enkelt med græs, træer og buske som dominerende elementer. Variation opnås med træernes og buskenes

forskellige blomstrings- og løvfarver årstiderne igennem.

Hvor fællesarealet er grønt og med organiske former, fremstår de semi-private flisearealer langs facaderne som strammere, rektangulære felter. To af arealerne skiller sig ud fra resten, hvor beboerne har indrettet haver med staudebede, buske og krukker.

Belægning

Belægningen afgrænser tydeligt de semi-private og fælles arealer i forhold til hinanden, og farveskiftet i fliserne giver variation i anlægget:

- Der er lysegrå, aflange fliser til færdsel rundt i anlægget.

- Mørkere grå, firkantede fliser markerer de semi-private områder.
- Mørkegrå, aflange fliser definerer funktionsområderne med cykel- og affaldsskure.

Belysning

Hele vejen rundt langs færdselsbåndet er der pullerter med lys, og i alle skure og over de fleste bagtrappedøre er der monteret lamper.

Miljøtiltag

Der er indarbejdet tiltag, som sikrer en bedre lokal nedsvivning af regnvand og skåner kloakken ved store regnskyl og skybrud: Skurgruppen til

dagrenovation nær porten ud til Østre Allé afvander tagene via nedløbsrør til græsplænen. Cykelskurene langs fællesstien har ikke nedløbsrør – her løber regnvandet direkte fra de svagt hældende tage og ned på det bagvedliggende græsstykke.

Adgangsforhold

Mod Østre Allé er der en portåbning uden låger, så alle har i princippet adgang til anlægget. Beboerne har også adgang til gårdanlægget via deres bag- eller kældertrapper.

Cykler

Der er mange cykler i anlægget, men der er også gode forhold til parkering med ikke mindre end syv cykelskure,

og derfor er der ryddeligt med kun ganske få cykler langs facaderne.

Cykelskurene består af sortmalede, runde træstolper med hulplader af galvaniseret stål på siderne og tagkonstruktioner bestående af to tværgående stålstolper og metalplader ovenpå.

Affaldshåndtering

Skurgruppen nær porten ud til Østre Allé har tre fraktioner til almindelig dagrenovation og glas. Anlæggets andre affaldscontainere står på ydersiden af cykelskurene langs flisebåndet. Affaldsskurene er udført i samme materialer og stil som cykelskurene men er mere lukkede for at skærme for containerne.

5

Augustagadekarréen

FÆLLES HAVERUM MED SLYNGEDE STIER

ADRESSE

Augustagade, Kirkegårdsvej, Tycho Brahes Allé, Amagerbrogade

BYGHERRE

Københavns kommune

AREAL

4.051 m²

ANTAL BOLIGER

306

LANDSKABSARKITEKT

København Kommune / Grønne Gårde

TILSAGNSÅR

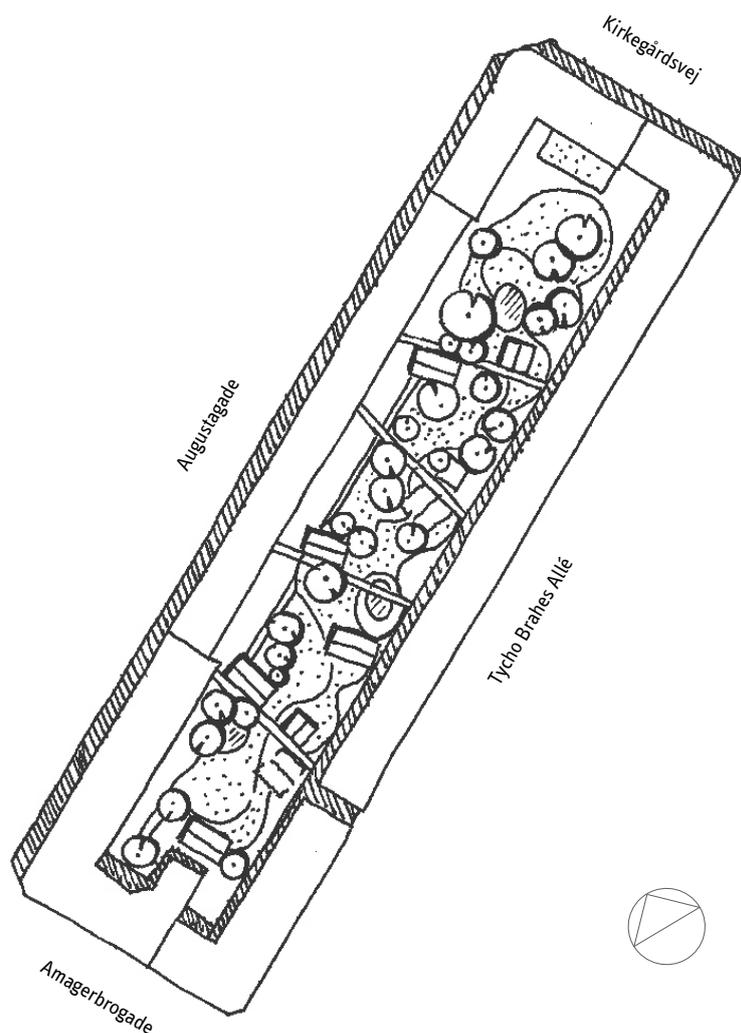
2005

ETABLERINGSUDGIFTER

4.200.000 kr.

APS

Lokalitet

I bydelen Sundby på Amager ligger det store gårdanlæg med rekreative rammer for karréens beboere. Ejendommene er primært opført i begyndelsen af 1900-tallet, og de danner en aflang og forholdsvis smal karrébygelse, som gør gårdanlægget rektangulært og langstrakt.

Hovedgreb

Anlæggets størrelse og disponering giver gode muligheder for både fællesskab og afskærmet ophold. Gårdanlægget har en tydelig opdeling af funktioner, men samtidig er der god forbindelse mellem de forskellige zoner, skabt af et stisystem, der også styrker mulighederne for relationer på tværs af opgangene:

- Et stort, frodigt fællesareal med forskellige zoner til ophold og leg optager det meste af friarealet.
- En flisebelægning med slyngede udposninger løber i et bånd rundt om fællesarealet og danner semi-private opholdspladser langs ejendommens facader.
- Stier på tværs og langs af fællesarealet skaber forbindelse og nem adgang til alle arealer.

Indretning og anvendelse

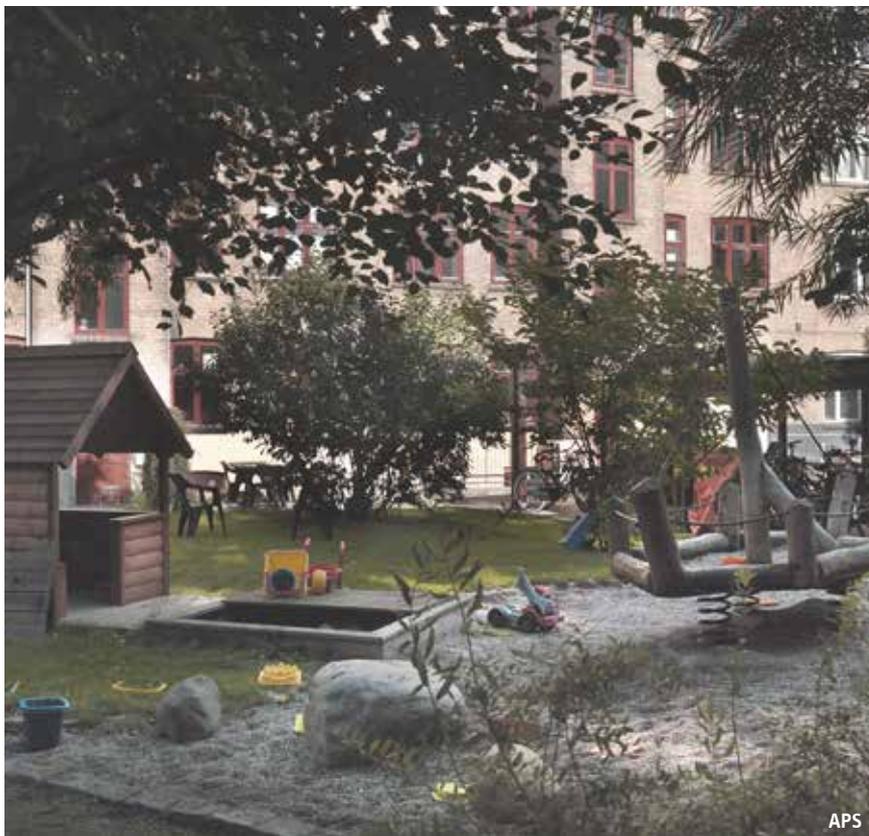
Det store gårdanlæg er skabt ved nedrivning af flere gamle skure samt et toetages værkstedsbaghus. En mindre bygning er bevaret og benyttes til cykelparkering i stueetagen, mens førstesalen er udlejet til erhverv.

Fællesarealet ligger som en bred, grøn stribe i midten af anlægget og optager størstedelen af arealet. En buftet slange af blomstrende træer og buske gennemløber fællesarealet på langs og afgrænser de forskellige zoner fra hinanden, dog stadig med mulighed for kig og kontakt zonerne imellem.

Zonerne består af små temahaver, legeområder, græsplæner med tørrestativer og grusarealer til ophold, hvor gårdlauget har stillet fælles havemøbler til rådighed. Anvendelsesmulighederne er meget alsidige, og indretningen appellerer til både børn og voksne. Hver dag leger børn sammen på tværs af opgangene; både på de deciderede legeområder

APS

APS

med sandkasser, vippe, balancesten og gynger, men også rundt omkring på græsplænerne og i buskadset. De yngre, voksne beboere slapper af, solbader eller læser i græsset, og familier mødes over en kop kaffe ved bord-bænkesættene og på tæpper på græsset.

Disponeringen af anlægget med fællesareal i midten og et bånd med flisebelægning rundt langs alle facader sikrer en hensigtsmæssig færdsel for beboerne, der let kan komme fra bagtrapperne eller portene til fx cykelskure og affaldsøer.

I karréens sydlige side, ud mod Tycho Brahes Allé, bugter flisebelægningen sig i bløde kurver og danner nogle

mindre, lokale opholdslommer, hvor beboerne ofte sætter sig ud og slapper af eller spiser aftensmad. På den modsatte side, ud mod Augustagade, har belægningen et mere stramt og retlinet forløb. På begge sider af karréen har beboerne indrettet sig med haveborde og -stole, grill, krukker, bænke og legeredskaber til børnene. Hvert 'lokalområde' har sit eget udtryk, og mens nogle er meget minimalistisk indrettet, er andre frodige med talrige plantekrukker og farverige møbler, puder og tæpper, som afspejler, at der er plads til forskellighed.

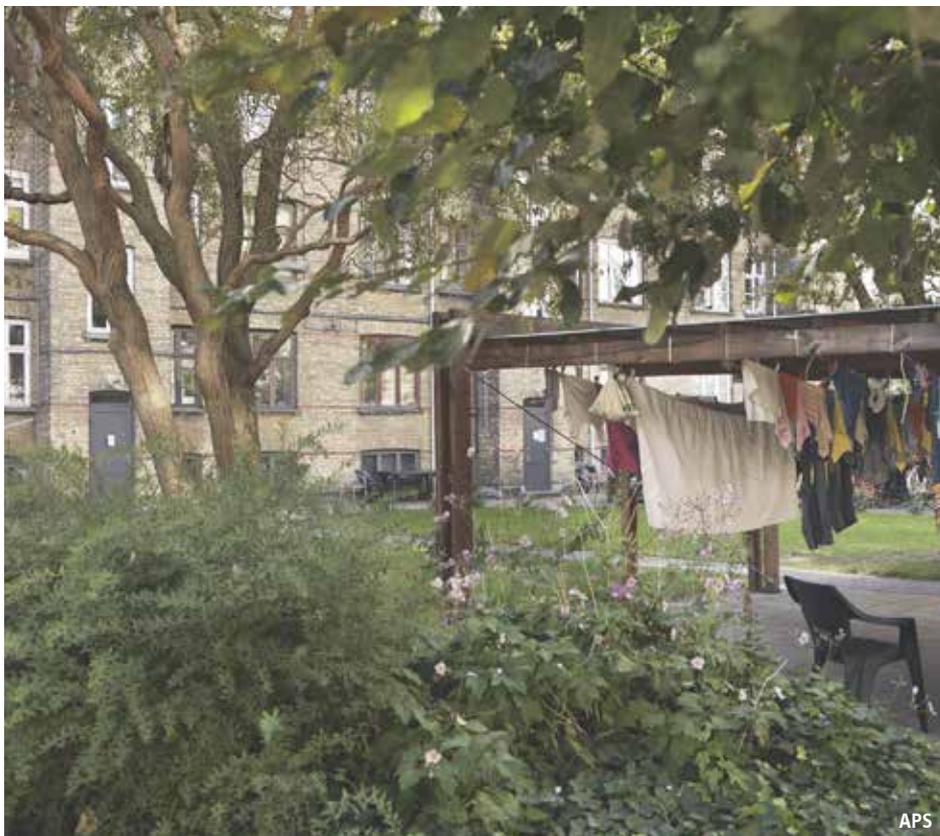
Ud fra facaderne, mellem opgangene, er der flere steder opsat lave afskærmninger med klatreplanter, som bidrager til at skabe intime kroge, og

som bryder perspektivet i den lange gård. Bitrappetårnene, der også træder ud fra facaderne, giver samme effekt.

Fra arealerne langs facaderne har beboerne nem adgang til fællesområdet via et stisystem, der gennemløber området på tværs og langs. Stierne formidler adgang fra semi-private til fælles arealer og omvendt, og en tæt bevoksning langs flere af stierne inviterer børn og voksne til en opdagelsestur gennem alt det grønne.

Det er tydeligt, at sammenlægningen af de mindre baggårdsenheder har skabt nye muligheder for socialt samvær mellem beboerne, og hvor de små gårdrum før var mørke og grå, har be-

boerne nu adgang til større friarealer med masser af lys og bynatur helt tæt på.

Beplantning

Målet med fællesarealet har været at opnå et varieret gårdrum med havekarakter, der både er indrettet til leg og hyggeligt ophold for beboere. Frodigheden er udpræget med mange forskellige slags stauder og blomstrende buske, bl.a. roser og hortensia, og det haveagtige, lidt vilde, udtryk giver en afslappet stemning og fornemmelsen af, at her er alle velkomne.

Der er oprindelig arbejdet med forskellige temaer for beplantningen omkring de fælles opholdsarealer –

den hvide have, sommerfuglehaven samt urte- og bærhaven – men pga. generel tilvoksning træder de enkelte temaer ikke så tydeligt frem længere.

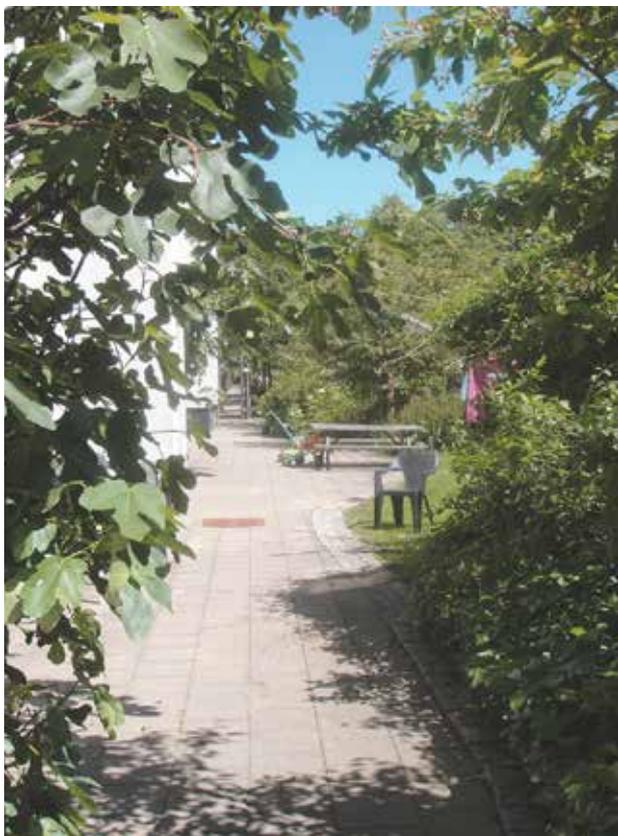
De forskellige zoner bindes sammen af en slange af blomstrende buske i forskellige højder med en bund af vedbend. Buskslangen bugter sig i hele fællesarealets længde. Derudover er der bevaret en række større træer, buske og stauder i bede, som beboerne havde anlagt før byfornyelsen. De høje og gamle træer giver både karakter og en vertikal beplantning, der spiller godt sammen med bygningskroppenes højde og alder.

Variationen i beplantningen muliggør et rigt insekt- og fugleliv, selvom

beliggenheden er bynær og tæt på stærk trafikering på Amagerbrogade. Udover at beplantningen er meget varieret, er den også robust og de fleste buske og træer passer sig selv i mange år, før beskæring er nødvendig. Avnbøghækkene, som adskiller terrasseområderne ved de enkelte matrikler, er plantet vinkelret på bygningerne og udgør en formmæssig kontrast til de slangeformede hække på fællesarealet.

Belægning

Der er arbejdet med en enkel belægning bestående af lysegrå, kvadratiske betonfliser langs facaderne, i cykelskurene og ved affaldsøerne. På de tværgående stier, der løber gennem fællesarealet, er der anvendt

en lidt mørkere grå type kvadratisk flise. På de slyngede stier og ovale opholdspladser inde i fællesarealet er der udlagt slotsgrus.

Der er etableret vandrender i overgangene mellem fliser og græs, som leder vand ud på terræn. Vandrenderne er udført i chaussésten og følger flisebelægningens bugtede forløb på sydsiden af karréen.

Belysning

Anlægget er velbelyst med pullertlamper langs alle stier, standerlamper ved affaldsøer, sensorlys i cykelskure og lamper monteret på facaderne ved alle opgange. De gode lysforhold gør anlægget trygt at færdes i efter mørkets frembrud.

Cykler

Anlægget har flere parkeringsmuligheder for cykler. Der er fem større overdækninger til cykler på fællesarealet, der er cykelstativer uden overdækning langs facaderne på anlæggets vestlige side ud mod Amagerbrogade, og der er mulighed for aflåst cykelparkering i stueetagen i et mindre baghus på siden ud mod Tycho Brahes Allé.

Affaldshåndtering

Affaldscontainerne er samlet i tre afskærmede affaldsøer på fællesarealet og er derfor uden for synsvidde, når beboerne opholder sig i anlægget. Der er mellemhøje bøgehække som afskærmning, og de opleves nærmest som en integreret del i den øvrige beplantning.

APS

APS

6

Thuresensgadekarréen

OPDELTE GÅRDRUM BLIVER TIL ATTRAKTIV FÆLLESHAVE

ADRESSE

Thuresensgade, Nansensgade, Rødegårdsvej

BYGHERRE

Odense kommune

AREAL

2.746 m²

ANTAL BOLIGER

122

LANDSKABSARKITEKT

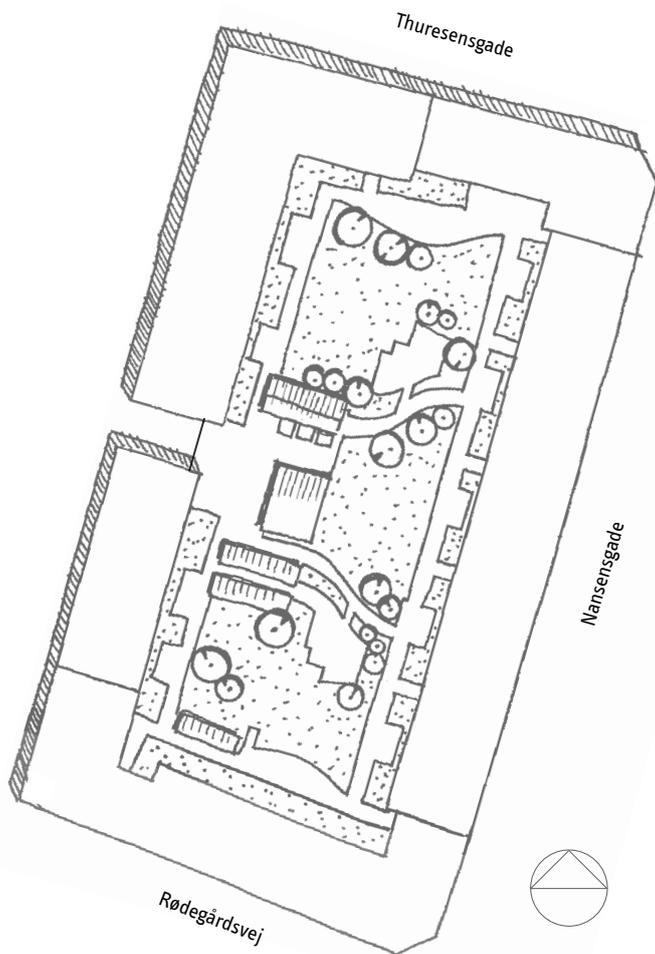
Land+ Landskabsarkitekter

TILSAGNSÅR

2009

ETABLERINGSUDGIFTER

3.637.000 kr.

APS

Lokalitet

Karréen ligger i det østlige Odense, cirka to kilometer fra centrum. Ejendommene er opført i slutningen af 1930'erne og består hovedsageligt af tre-etagers bygninger opført i røde mursten. Enkelte ejendomme har fem etager. Den forholdsvis lave højde på ejendommene giver mange, gode soltimer i anlægget.

Hovedgreb

Forud for etableringen af det fælles gårdanlæg blev et antal gamle støttemure, skure og et hønsehus revet ned. Herved blev skellene mellem de forskellige matrikler fjernet, og et stort, regulært haverum med øget udsyn for alle beboerne blev skabt. Hovedtrækene i nyindretningen er:

- Prioritering af alle funktioner i gårdrummet, fx bevægelse og ophold i gården og placering af alle praktiske faciliteter ved porten
- Enkelhed i valg af materialer og beplantning.

Gårdanlæggets udformning tilgodeser især voksne beboeres behov for ophold, afslapning og daglige gøremål som tørring af vasketøj. Det er et bevidst valg og ønske fra beboerne, da lejlighedssammensætningen med primært små toværelses lejligheder betyder, at der kun bor få børnefamilier i karréen. Derfor er der heller ikke etableret deciderede legeområder til børn, men græsplænerne og flisebe-

lægningen giver nogen mulighed for leg og fysisk udfoldelse for beboere i alle aldre.

Indretning og anvendelse

Før nyindretningen af gården var arealerne langs facaderne belagt med asfalt eller fliser, og udtrykket var gråt og goldt. De fire, adskilte områder fremstod tilfældige og uden en tydelig disponering: I ét område var der staudehave og hønsehus, i et andet var der fuldt asfalteret og udelukkende plads til affaldscontainere.

I dag er der bede med grønne planter i et stramt bælte i varierende bredde langs alle facaderne, og der er etableret plæner og terrasseområder og plantet mange træer i midterarealets store, fælles haverum.

Mellem det grønne bælte med bede langs facaderne og det store haverum løber der et stramt flisebånd af røde teglsten hele vejen rundt i anlægget. Flisebåndet spejler de røde bygningskroppe og har med jævne mellemrum udposninger ind mod facaderne, der benyttes som lokale opholdslommer, hvor beboerne har mulighed for semi-privat ophold. Gårdlauget har stillet havemøbler udført i lyst træ til rådighed, og beboerne bidrager til fællesskabet med egne grill, askebægre og enkelte supplerende møbler i plast eller træ. De små flisearealer benyttes fortrinsvis af beboerne fra de nærtliggende ejendomme, og fra en enkelt ejendom har stuelejlighederne direkte udgang til de nære opholdsarealer.

I hver ende af haven opblødes flisebåndets stramme kant til to lokale opholdspladser, og på tværs af det beplantede areal slynger der sig to stier, så der er nem adgang til to store, centrale træterrasser også mod hhv. nord og syd, og til funktioner som cykelparkering og affaldscontainere, der er samlet i den østlige side af anlægget. Træterrasserne er afskærmet en smule med beplantning og af espalier med klatreplanter. Her står flere havemøbelsæt, og der er både fastmonterede fællesgrill og et udvalg af beboernes egne grill.

De fleksible havemøbler giver beboerne fra de enkelte opgange mulighed for at samles til fællesspisning, ligesom uformelle møder mellem naboer fra de forskellige ejendomme kan op-

stå. Nyindretningen har således øget beboernes mulighed for at knytte sociale bånd i deres umiddelbare nær-område, hvilket gavner alle aldersgrupper og især de ældre beboere, der kan være begrænsede i forhold til at færdes over større afstande. I dag kan de tage kaffekanden med ned i haven og få en hyggelig snak med naboen fra den modsatte side af karréen.

På grund af et terrænspring på 1,8 meter fra nord til syd har græsplænen et naturligt fald med et par enkelte, kulede og karaktergivende bakker. Ved funktionsområdet mod øst optages terrænforskellen af tre trin udført i beton, og på flisestien langs facaderne er der indarbejdet et diskret fald, som følger det øvrige terræn, så der er fuld tilgængelighed overalt.

APS

Ved karréens åbning mod øst er der monteret et hegn af galvaniseret stål med aflåst port og låge. Det var et aktivt ønske fra beboerne at samle cykelparkering og affaldshåndtering i tilknytning til karréens åbning. Det sikrer en hensigtsmæssig færden med cykler til og fra anlægget, og letter renovationsfolkernes tømning af affald fra den nedgravede affaldsløsning. Ved den aflåste port findes anlæggets eneste bevarede bagbygning i form af en mindre, hvidpudset garage, der rummer parkeringsmulighed for tre biler.

Samlet set har nyindretningen af anlægget skabt en veldisponeret gård for beboerne, hvor mulighederne for at opholde sig i frisk luft og grønne

omgivelser og samtidig indgå i sociale fællesskaber er øget betydeligt, og hvor områderne for daglige, praktiske gøremål er gjort både tydelige og hensigtsmæssige.

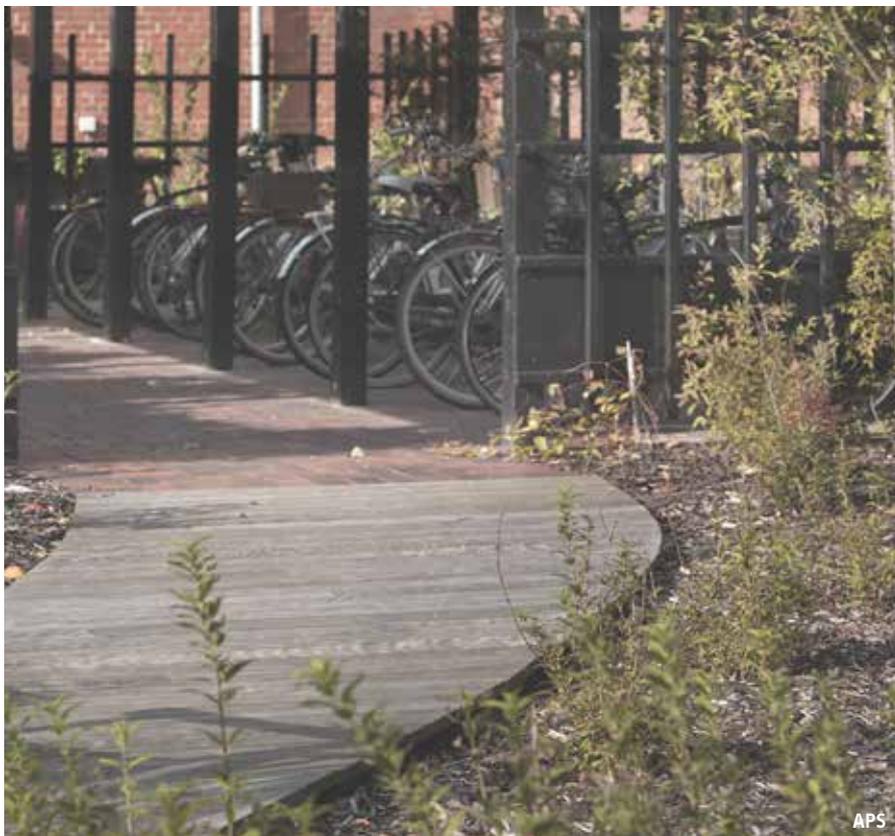
Beplantning

Både vertikalt og horisontalt er der arbejdet med begrønning og en gentagelse af rød-rosa-hvide farver i blomstringen og materialevalget. Det giver en stærk oplevelse af helhed mellem landskabsarkitekturen og bygningerne. Der er plantet mange nye træer, bl.a. lyserødtblomstrende, japanske kirsebærtræer og hvidblomstrende æbletræer, og der er plantet lave busketter også med hvide blomstringer. Derudover er der plantet prydragræsser, bunddække og klatre-

planter, som alle ligger inden for det valgte farvespektrum.

Cykelskurene har fået sedumtag, der både opsuger en del regnvand og er smukke at se på oppe fra lejlighederne. Der er valgt en lavstammet, hårdfør sedumart, hvis blade og stængler følger årstidens farver. Skurenes sider er udført med sortmalede lameller, der er sat sammen på gammeldags snedkermanér og har lang holdbarhedstid. Det gedigne udtryk går igen i de lægivende espalierer på terrasseområderne.

De før så golde og opdeltte gårdrum fremstår i dag som en samlet, frodig have, hvor beplantningen understøtter indretningen med mange

opholdspladser – bl.a. ved at lade klatreplanter på espalierer skabe læ til terrasserne og ved at lade lave busketter indgå som rumskabende elementer på plænerne og mellem de små, lokale opholdsrommer i flisebåndet.

Belægning

Den smukke belægning af kulbrændte, røde teglsten er lagt i sildebensforbandt og skaber både en visuel sammenhæng med de røde bygningskroppe, samtidig med at den letter beboernes færdsel til de forskellige funktioner i anlægget. Flisebåndet løber både hele vejen rundt i anlægget, mellem facadebedene og fælleshaven, og det gennemskærer haverummet to steder, så det er nemt for

beboerne at komme til og fra terrasseområderne, funktionsområdet med cykelskure og affaldshåndtering og gaden.

Belysning

Der er monteret belysning på facaderne over kælderskakter og i cykelskure, og der er opsat pullerter med lys langs stierne. Gården opleves som velbelyst og tryk.

Affaldshåndtering

Affaldshåndteringen fyldte meget i det oprindelige gårdrum, hvor 20-30 containere var fordelt på arealet, og ønsket var at få de mange containere helt væk. Løsningen, der er egenfinansieret, blev udviklet i samarbejde med Odense Renovation, og den

består af et underjordisk affaldsanlæg, hvor affaldet bliver opsamlet i nedgravede containere og derefter suget op i en tank på en lastbil. Der er i dag to nedgravede containere til affald og én til papir og pap. Nedkastningsskaktene er samlet ud for ét af cykelskurene, tæt ved porten, så renovationsfolkene nemt kan komme til og fra med deres lastbil.

APS

7

Silkeborgvej-karréen

FÆLLES UDERUM I TO ETAPER

ADRESSE

*Silkeborgvej, Vestre Ringgade, Oldjordsvej
Mod nord støder anlægget op til bagsiden af Vestre Kirkegård
Aarhus kommune*

BYGHERRE

AREAL

3.200 m²

ANTAL BOLIGER

64

LANDSKABSARKITEKT

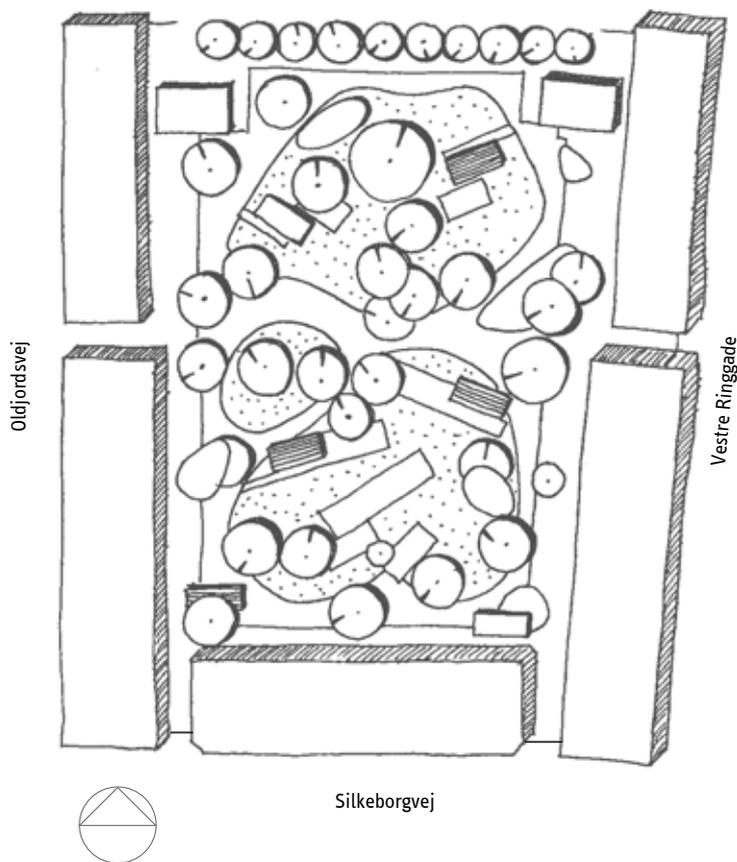
Boldt og Henningsen Landskabsarkitekter

TILSAGNSÅR

2003

ETABLERINGSUDGIFTER

2.300.000 kr.

Lokalitet

Gårdanlægget ligger i Århus' vestlige del og fremstår i dag som et samlet areal, selvom der reelt er tale om to projekter, som blev udviklet over en årrække fra 2001 til 2005. Det første projekt behandlede friarealerne for tre ældre ejendomme fra 1940'erne, bestående af tre femetages blokke mod syd med i alt 69 boliger. Efterfølgende blev en tidligere kommunal legeplads på den nordlige del af grunden nedlagt, og et nyt etagebyggeri med 60 ungdomsboliger i to blokke opført, og tilhørende friarealer blev anlagt. Tilsammen danner bygningerne en u-form, og hvor ungdomsboligerne slutter, står Vestre Kirkegårds høje træer som en smuk, grøn mur og afslutning af anlægget.

Hovedgreb

Ønsket for byfornyelsen var at etablere et fælles, velbelyst og veltilplantet uderum, som ville blive et aktiv for såvel beboerne i det ældre etagebyggeri som de nye ungdomsboliger. For at skabe et sammenhængende gårdanlæg er der arbejdet med:

- Engtagelse af materialer, planter og formsprog på friarealerne ud for både det ældre byggeri og de nyopførte ungdomsboliger.
- Etablering af stiforbindelser, der formidler samvær på kryds og tværs af den sammenføjede karré.

- Lukning af anlægget i forhold til de omkringliggende, stærkt trafikerede veje, der har resulteret i attraktive og sikre udendørs opholdsarealer for børn og voksne.

Indretning og anvendelse

Før etableringen af det samlede anlæg var den ældre karré afgrænset mod nord af et garageanlæg og nogle udhuse, og selve gården var delt op i mindre, asfaltbelagte enheder. Alt blev fjernet, hvorved der blev skabt et større friareal, og der kom mere lys og luft ind i den noget mørke gård. Nedrivningen af garagerne og udhusene mod nord muliggjorde etableringen af ét stort gårdanlæg sammen med friarealerne til de nyopførte ungdoms-

boliger. Nybyggeriet er således både med til at definere karréen og gårdrummet og fungerer som støjværn mod trafik fra Vestre Ringgade. Mellem bygningerne er der flere mindre åbninger, som er lukket af med glas eller betonvægge.

Anlægget er indrettet med en stor græsplæne, der spænder over et mindre fald i terræn fra den nordligste ende til den sydligste ende ud mod Silkeborgvej. Udover selve højdeforskellen er der etableret nogle mindre bakker i plænen, som bryder fladen og skaber variation. Græsplænen rummer en række mindre, flisebelagte felter, som er spredt over hele arealet, og hvor der er stillet bord-bænkesæt op. Flere steder er flisearealerne an-

lagt ved siden af lave skure, der giver lidt læ, og andre steder er der etableret lave betonmure, som skærmer opholdsarealerne af i forhold til resten af anlægget. Beboerne benytter sig meget af mulighederne for at grille og spise udendørs, og ofte er to-tre bord-bænkesæt stillet op på række, fordi større grupper af beboere spiser sammen. Som en del af byfornyelsen blev tre store grill stillet til rådighed, og de benyttes flittigt af beboerne.

Om sommeren benytter mange af de yngre beboere anlægget til solbadning, og ellers rummer gårdanlægget et bålsted og en petanquebane, der giver beboerne mulighed for flere typer af aktiviteter. For nylig er der indkøbt et større festtelt, så beboerne stadig

kan benytte udearealerne til samvær og hygge, selvom det regner eller blæser meget. Beboergruppen består primært af ældre og unge mennesker, og derfor er der ikke etableret et selvstændigt legeområde til børn. De børn der er der, har flere muligheder for leg i det bakkede areal, gemmeleg i buskadserne, boldspil på græsset mm. Desuden gennemløber et stisystem plænen i bløde buer og skaber forbindelse mellem anlæggets ældre beboelsesejendomme og ungdomsboligerne.

Langs facaderne er der lagt lysegrå betonsten, som beboerne lokalt nær de enkelte opgange også benytter til ophold og samvær. Her står ofte forskellige møbler og krukker med

blomster og krydderurter, men også grill og havelamper. Især arealerne ud for ungdomsboligernes stuelejligheder fungerer som et ekstra rum for beboerne, fordi de har direkte adgang hertil via deres hoveddør.

Anlæggets disponering og indretning fungerer fint og giver beboerne gode muligheder for at opholde sig uden dørs og møde hinanden. Indtrykket er åbent og imødekommende, samtidig med at de lave betonmure og skure giver mulighed for lidt afskærmning og ophold i mindre grupper.

Bepantning

Blandt beboerne var der ønsker om et havelignende anlæg, og derfor er der plantet mange frugttræer og mange grupper af blomstrende buske og stauder - både i bede langs stierne og i mindre, grønne øer på græsplænen. Op ad skure og rækværk er der plantet slyngplanter og klatreroser. Frodigheden bidrager til en hyggelig atmosfære omkring opholdsarealerne og gør det til en oplevelse at bevæge sig rundt i anlægget.

I anlæggets ældre del mod syd er et par store og karaktergivende træer bevaret. I anlæggets nordlige ende, hvor de nyere ungdomsboliger slutter, danner Vestre Kirkegårds høje træer både en fysisk afgrænsning af arealet og en fin, grøn afslutning af anlægget.

Belægning

Der er arbejdet med tre typer af belægning i anlægget:

- Asfalt med nedkørt ral på stierne.
- Mørkegrå betonfliser på opholdsarealerne i græsset.
- Lysegrå betonfliser langs facaderne.

Belysning

Der er monteret lamper i åbningerne mellem bygningerne, ved bagtrappedørene og i alle skure. På plæneområdet er der opsat pullerter med lys, så det også er trygt at opholde sig ude i anlægget om aftenen.

Adgangsforhold

Mod Silkeborgvej og Vestre Ringgade er der aflåste porte, men mod Oldjordsvej er der en stor åbning, som i princippet giver alle adgang til anlægget. Der er dog opsat en bom, som forhindrer biler i at få adgang til anlægget.

Cykler

Der er fire overdækkede 'dobbelt-cykelskure' og to afskærmede cykelparkeringer uden tag langs kanten af græsarealet. De overdækkede skure er beklædt med sorte plader men samtidig halvåbne, idet pladerne afløses af lyse lameller over 1 ½ meters højde. De åbne cykelafskærmninger er udført i samme type materialer som de lukkede og er også sortmalede. Fra cykelskurenes tag er der monte-

ret nedløbsrør, som afleder tagvandet direkte til stenbede på terræn. Op mod skellet til Vestre Kirkegård er der opført en lang, åben konstruktion med halvtag, hvor beboerne fra ungdomsboligerne parkerer deres mange cykler.

Affaldshåndtering

Som en del af et nyt affaldssystem i Århus foregår al affaldshåndtering i nedgravede containere med nedkastningstromler på gadesiden af bygningerne. Anlægget er derfor fuldstændig frit for affaldscontainere.

APS

APS

8

Svenskelejren

FÆLLES, FRODIGT HAVERUM MED ORGANISKE FORMER

ADRESSE

Svenskelejren, Skansebjerg, Frederikssundsvej, Højenhald

BYGHERRE

Københavns kommune

AREAL

2.545 m²

ANTAL BOLIGER

147

LANDSKABSARKITEKT

Københavns Kommune / Grønne Gårde

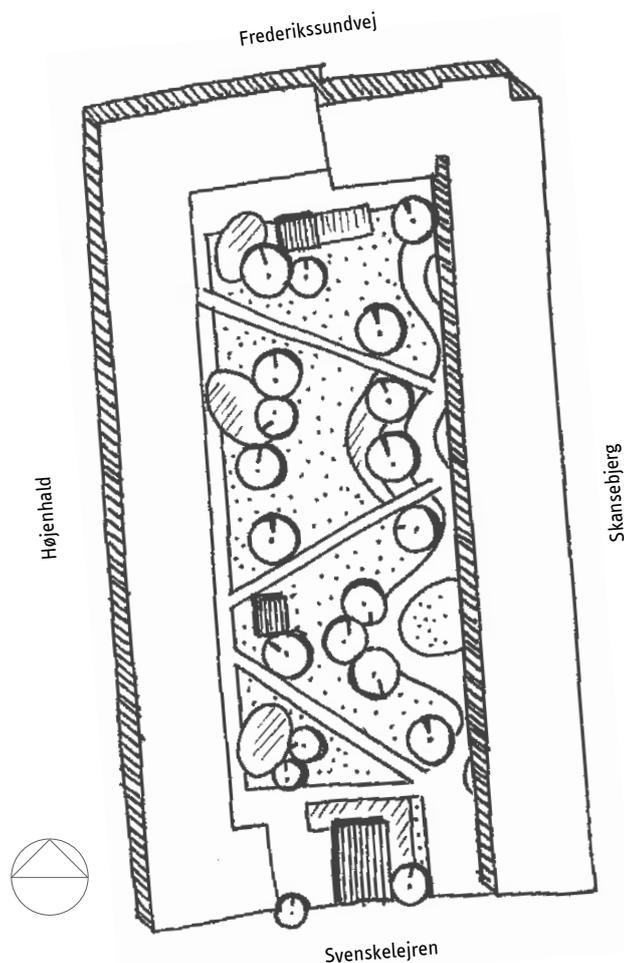
TILSAGNSÅR

2006

ETABLERINGSUDGIFTER

6.410.000 kr.

Lokalitet

I københavnerbydelen Brønshøj ligger det byfornyeede gårdanlæg for fem ejendomme og et mindre antal erhvervsdrivende. Beliggenheden er attraktiv, tæt på grønne områder og kun seks kilometer fra Rådhuspladsen.

Hovedgreb

Hovedidéen bag byfornyelsen er en stor fælles gårdhave med:

- Et parklignende, græsklædt haverum med legeplads og opholdsområder i midten af anlægget.
- Ovale terrasseområder i anlæggets ene side.
- Et bugtet gangstrøg omgivet af ovale bede i anlæggets anden side.

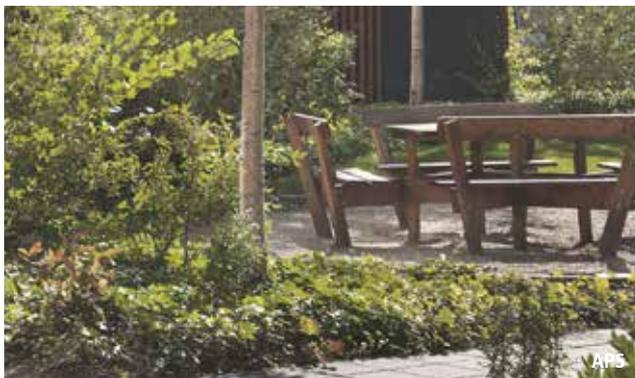
- Et slangeformet busket på langs af gårdarealet, der adskiller gangstrøg og park fra hinanden.
- Tre gangstier, som skærer sig diagonalt gennem anlægget og skaber forbindelse mellem de forskellige dele.

Indretning og anvendelse

Forud for byfornyelsen af friarealet blev et ældre garageanlæg revet ned. Herved blev det muligt at etablere et fælles og sammenhængende gårdrum med en indretning, der har givet beboerne flere og bedre opholds- og anvendelsesmuligheder. Gården benyttes meget af beboerne i alle aldre; både til store arrangementer som barnedåb og fødselsdage og til daglig leg og ophold.

Hovedgrebet med det store haverum, de ovale terrasser og de bølgede gangstrøg og stier understøttes af en meget frodig og alsidig beplantning, der skaber små rumligheder og intimitet ved opholdsområderne og skærmer for anlæggets skure. Fokuset på organiske former får et klædeligt og praktisk modspil af de tre, diagonale stier på tværs gennem anlægget.

Anlæggets store haverum optager midten af anlægget og bugter sig ind og ud mellem legearealet og terrasseområderne. En stor græsplæne øger beboernes opholds- og udfoldelsesmuligheder – til fx leg, solbadning og picnic. Bede med stauder og blomstrende buske samt et større antal nye og ældre træer giver haverummet

et parklignende udtryk og gør anlægget smukt at se på – også oppe fra lejlighederne.

Legeområdet er indrettet med faciliteter for både mindre og større børn. Der er sandkasse, gynger, klatrestativ og legehus, alt sammen udført i robuste træstolper eller træplader, som stilmæssigt matcher anlæggets bord-bænkesæt og skure. På eget initiativ har beboerne stillet en lille rutsebane og en mindre trampolin op.

I det slangeformede busket, som løber langs legeområdet, er der et pilekrat, hvor børnene kan lege gemmeleg. Der er også udlagt trædesten, som inviterer til en opdagelsestur i krattet. Legeområdets placering centralt i an-

lægget, tæt på flere opholdsarealer, er hensigtsmæssig, da børnene kan lege på egen hånd men samtidig være i tryk nærhed af forældrene.

De ovale terrasseområder er anlagt tæt på bagtrapperne til ejendommene ud mod Højenhald. Niveaumæssigt er terrasserne i samme højde som den øvrige flisebelægning, men et farveskift i belægningen markerer og afgrænser terrasserne; lysegrå fliser til færdsel og koksgrå fliser til ophold. Terrasserne benyttes flittigt af beboerne til spisning, afslapning og samvær med hinanden. Der er opstillet grill flere steder, og særligt ved terrassen i hjørnet mellem Højenhald og Frederikssundsvej har beboerne skabt en hjemlig atmosfære med

mange krukker med blomster og krydderurter og små olielamper.

Rundt om terrasserne er der anlagt c-formede bede med blomstrende buske, stauder og bunddække. Beplantningen er høj nok til at give ro og læ på terrasserne, men samtidig lav nok til, at beboerne kan nyde udsigten til hele det smukke anlæg og være i kontakt med naboer eller med børnene på anlæggets legeområde. Runde bord-bænkesæt i træ går igen i de tre ovaler, og på grusarealer i haverummet, er der opstillet yderligere to af denne type bord-bænkesæt.

I anlæggets nordligste ende, mod Frederikssundsvej, er der etableret endnu et terrasseområde med et

strammere formsprog end de øvrige. Her er der firkantede møbler og plantekummer i lysebrunt træ, og belægningen er formet som et stort rektangel. Frodigheden er stadig stor, og flere af bedene har et individuelt præg, der tyder på, at beboerne også selv nusser med bedene og planter sommerblomster.

Anlæggets færdselsveje består af et retlinet flisebånd, som løber langs Højnehalds facader, og af et bugtet gangstrøg på vestsiden mod Skansebjerg. Flisebånd og gangstrøg giver adgang til haverummet, legeområdet, opholdsarealerne, cykelparkeringer, til anlæggets to porte og til tre fraktioner med affaldscontainere.

Det bugtede gangstrøg langs Skansebjerg-ejendommen er reelt en brandvej for denne ejendom, men dens beboere benytter i hverdagen arealet til ophold. Langs strøget danner en række ovale bede mindre rumligheder i det lange forløb, og her står flere grupper af lette caféborde og stole – en fin placering i forhold til eftermiddagsolen. Da strøget støder op til anlæggets legeområde, fungerer det også som køreareal for børnene på cykler, scootere, løbehjul og lign.

Med etablering af gårdhaven har beboerne fået et både funktionelt og smukt anlæg, hvor adgangen til daglige funktioner og behovet for et grønt uderum til ophold, socialt samvær og leg imødekommes på samme tid. Gen-

tagelsen af former, farver og materialer har resulteret i et helstøbt anlæg med en tydelig og hensigtsmæssig funktionsopdeling. Logistisk fungerer anlægget rigtig godt, og der er tænkt på at løse beboernes behov for let at kunne komme rundt til de forskellige funktioner.

Bepantning

I valget af planter er der lagt vægt på frodighed, robusthed og variation gennem årstiderne. Frodigheden kommer især til udtryk i bedene, hvor der ofte er plantet flere slags indenfor samme plantetype: Flere typer af stauder, flere typer af blomsterende buske og flere typer af løgplanter i ét bed.

APS

Anlæggets nye og gamle træer giver en begrønning i højden, og det samme gør roser og klematis på facaderne og omkring trappeopgangene. 10 gamle platantræer giver anlægget en særlig karakter med sine spraglede stammer og stynede kroner – en mulighed for netop denne træsort.

Skurene er beplantet med klatreplanter, der flere steder vokser henover rundstokkene og danner levende, grønne tage og mindsker synligheden af affaldscontainere.

Belægning

Forskellige belægningstyper skaber variation rent visuelt i anlægget, og samtidig understøtter gentagelsen af belægning til henholdsvis færdsel,

ophold og affaldshåndtering de enkelte funktioners formål:

- Flisebåndet langs facaderne, den overdækkede cykelparkeringsplads og det bugtede gangstrøg er udført i lysegrå betonsten.
- De ovale terrasseområder er belagt med koksgrå betonsten.
- De runde opholdsarealer langs det slangeformede busket har grusbelægning kantet med brosten.
- Affaldsfraktionerne står på felter af kvadratiske fliser med detaljer i brosten.

Der er etableret vandrender langs græsarealerne i hele anlægget. Nedløbsrør på facaderne munder flere steder ud i vandrenderne, så tagvandet ved kraftige regnskyl med fyldte kloakker kan løbe videre ud på græsset.

Møblering

Et aktivt gårdlaug står bag designudtrykket i anlæggets møbler og sørger for, at stilen holdes med enten bord-bænkesæt i træ eller café-møbler i mørkegråt, pulverlakeret metal. Igen giver repetitionen af møbeltyper anlægget et gennemført præg og binder haverum, terrasser og gangstrøg sammen.

Belysning

Anlægget er velbelyst med lamper ved alle bagtrappeopgangene, i skurene, i porten ud mod Højenhald og ved rampen, der fører fra porten op til Svenskelejrens noget højere gadeniveau.

Adgangsforhold

Gangstrøget langs facaderne på Skansebjerg-siden fungerer som brandvej, hvortil der er adgang fra porten ud mod Svenskelejren. Der er også en aflåst port mod Højenhald.

Cykler

Der er en stor overdækket cykelparkeringsplads i anlæggets sydlige ende mod Svenskelejren. Cykelskurene er opført som lette, sortmalede trækon-

struktioner med bølgetag af metal og øverst brune træstokke som stativ for klatreplanter.

Derudover er der cykelstativer uden overdækning langs facaden i anlæggets modsatte ende mod Frederikssundsvej og i midten af anlægget på flisearealet ved et transformerskur.

Affaldshåndtering

Anlægget har det samme antal affaldsfraktioner som før byfornyelsen, men samtlige oprindelige skure er renoveret, så de alle fremstår med vægge af lodrette lameller i lysebrunt træ og brune træstokke på toppen som en pergola – i samme stil som de nye cykelskure.

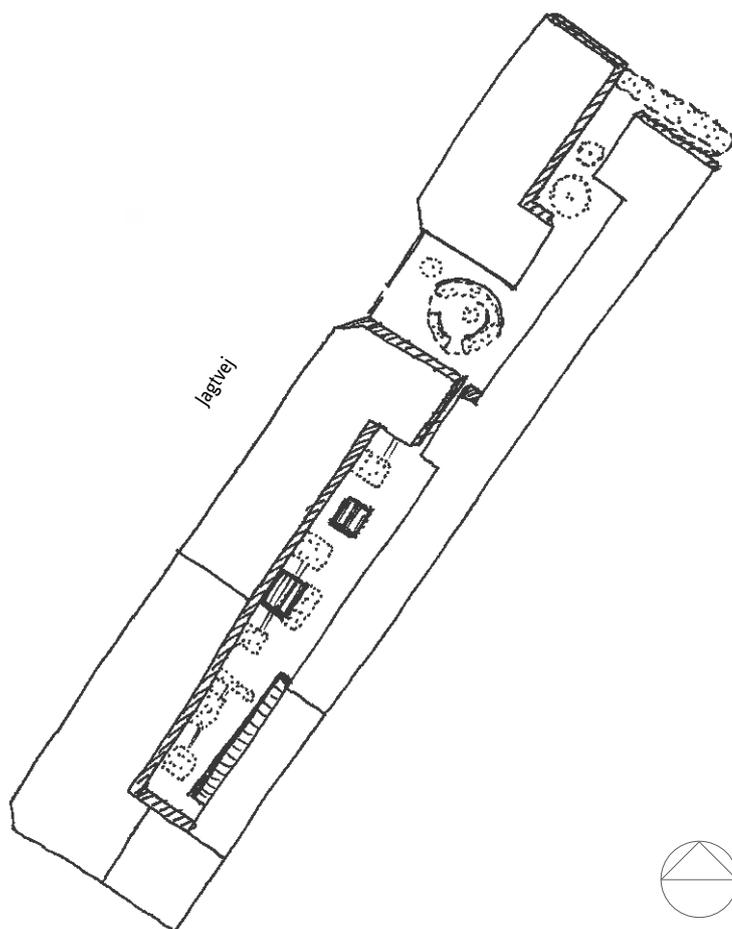

9

Jagtvejskarréen

URBANT UDERUM PÅ BEGRÆNSET AREAL

ADRESSE	<i>Jagtvej 109-111</i>
BYGHERRE	<i>Københavns kommune</i>
AREAL	<i>1.235 m²</i>
ANTAL BOLIGER / ERHVERV	<i>107</i>
LANDSKABSARKITEKT	<i>GHB Landskabsarkitekter</i>
TILSAGNSÅR	<i>2009</i>
ETABLERINGSUDGIFTER	<i>4.370.000 kr.</i>

Lokalitet

Gårdanlægget ligger på Nørrebro i København, tæt på Assistens Kirkegård og Nørrebros Runddel. Området er præget af karréstrukturer med fem- og seksetagers beboelsejendomme, og det gælder også delvist for denne gård – dog består karréens østlige side af lavere bebyggelser i kun to-tre etagers højde, der benyttes til erhverv. Med nyindretningen er der skabt attraktive, grønne udearealer i den smalle og skyggefulde gård, hvor der før næsten ikke var nogen beplantning eller muligheder for ophold.

Hovedgreb

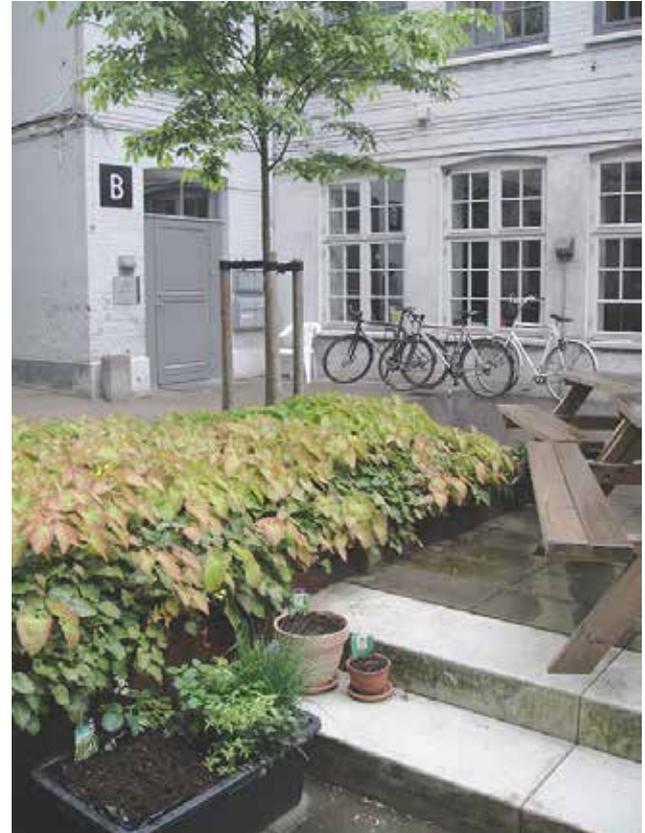
Det nye friareal adskiller sig fra gårdrum i traditionelle karréer, hvor der typisk er et stort, rektangulært areal til rådighed. Her er der i stedet tale om et mere komplekst friareal bestående af:

- Et meget langstrakt og smalt gårdrum, der for beboerne fungerer som to adskilte gårdrum i forlængelse af hinanden.
- Et opdelt gårdrum, der bindes sammen af et mere åbent, tværgående fællesareal, der har karakter af en plads.

På grund af anlæggets kompleksitet er der både vertikalt og horisontalt arbejdet med gentagelse af materialer,

former og plantetyper for at give det samlede friareal en fælles identitet:

- Lette, sortmalede trækonstruktioner opdeler det langstrakte gårdrum og fungerer som skure til affaldscontainere og som afgrænsning af en tørreplads.
- Begrønning af facaderne giver et frodigt udtryk i den skyggefulde gård, hvor store murflader ellers dominerer.
- Faste belægnings, udført i meget varierede materialer, farver og formater. Belægningerne danner en spændende mosaik, der tilføjer anlægget en stor stoflighed og bryder dybden i det aflange rum.

- En langsgående, hvid betonplint markerer en niveauforskel i gårdrummets ene del og fungerer som både bænk, trappe og rampe.
- Hævede bede med cortenstålkanter står som grønne felter, der bryder belægningens flade og spænder over et terrænspring i gården.
- En gentagelse af planter i de forskellige bede bidrager til en samlende helhed.

Indretning og anvendelse

Forud for etableringen af friarealet er en mindre del af en erhvervsjendom i gården revet ned. I den smalle, skaktlignende gård var der også en

to meter høj, langsgående mur og en forskel i terrænets niveau i skellet mellem matriklerne. Muren blev revet ned for at skabe en bedre rumlighed i gården, og terrænspringet er nu udstyret med en hvid betonplint, der både fungerer som siddemøbel og trappe og indgår som et attraktivt element i gården med forskellige funktioner.

På tværs af betonplinten er der etableret hævede bede med cortenstålkanter, enten som kvadrater eller rektangler. Den langsgående niveauforskel gør, at bedene fremstår i varierende højde, hvilket bidrager til at bryde anlæggets langstrakte form. Også de sorte trækonstruktioner til affaldscontainere gennembyder

plinten flere steder, og et sted har beboerne skabt et fælles mødested med bord-bænkesæt og krukker med krydderurter omkring plinten.

Anlæggets smalle, indre rumligheder og skyggeforhold muliggør ikke et park- eller havelignende anlæg. Der er ingen græsplæner eller buskader og heller ingen store træer. De rolige rammer danner imidlertid basis for, at beboerne kan indrette gården med deres egne møbler, krukker og plantekasser. Forskelligheden i belægningen understøtter især oplevelsen af, at der er lokale nærområder til de enkelte opgange, som beboerne selv kan indrette efter deres ønsker og behov, og mange steder er der stillet krukker og havestole op.

Mens gården ligger i skygge det meste af tiden, har den centrale, tværgående plads gode solforhold, og her træder fornemmelsen af grønt fællesskab og det levede liv tydeligt frem. Grusarealet er indrettet med flere bord-bænkesæt og et stjerneformet siddemøbel i samme type lyse beton som plinten i gården. På pladsen er der sandkasse og legeudstyr, og arealet rummer således opholds- og aktivitetsmuligheder for flere aldre. Langs facaderne står mange krukker og plantekasser. Pladsen åbner op – dog afgrænset af en stor, aflåst smedjærnsport – til en offentlig passage og et offentligt vejforløb. Portens transparente gitter giver yderligere lys og en fornemmelse af rumlighed på pladsen.

Beplantning

Overordnet er planterne valgt ud fra ønsket om årstidsvariation i farver og blomstring samt om enkelhed i vedligeholdelsen af anlægget. Gårdens skyggeforhold tillader ikke, at der plantes store træer. Derfor er der kun plantet et enkelt bærmispeltræ, og ellers er der især arbejdet med bede i forskellige højder og begrønning af facaderne, så der alligevel opnås et frodigt og varieret udtryk bag de høje bygninger. På pladsen, hvor der er bedre solforhold, er der plantet rosmarinpil, solkrævende stauder og et enkelt vildæbletræ.

På skurenes lamelkonstruktioner, der rummer karréens affaldscontainere og afgrænser tørreområdet, er der plantet slyng- og klatreplanter, som over tid vil omdanne skurene til grøn-

ne æsker og skillevæggen til en grøn rumdel. Set oppe fra lejlighederne vil beboerne ligeledes over tid få en grøn udsigt, når de kigger ned på anlægget.

Belægning

Den gennemgående flisebelægning og de enkle, men gentagne og virkningsfulde elementer, giver anlægget et meget urbant udtryk. Belægningerne er lagt som en stor mosaik med felter af varierende materialer, farver og formater. Der er felter med lysegrå, gule og sorte klinker, granitsten og lysegrå betonsten lagt i forskellige forbandter – blandt andet kvadrat- og sildebensforbandt. Mosaikbelægningen binder det komplekse gårdanlæg sammen til en helhed med et overbevisende indtryk.

Mangfoldigheden i materialer skaber også en forskellighed ud for de enkelte opgange. Det giver mulighed for, at beboerne kan opleve en særlig tilknytning og ejerskab til feltet ud for netop deres opgang, samt at de får mulighed for individuel indretning af deres nærarealer.

Belysning

På gårdfacaderne er eksisterende belysning bevaret, og i de nyetablerede affaldsrum er der opsat belysning med sensor- og timerfunktion, så lamperne bruger mindst mulig strøm.

Miljøtiltag

Med ønsket om at bidrage til en øget biodiversitet i byen er der valgt plantetyper, som blomstrer og sætter

bær: Det tiltrækker svirrefluer, som igen tiltrækker andre insekter og fugle. I det omfang det har været muligt, er brosten genanvendt i anlæggets nye belægning.

Adgangsforhold

Anlægget er aflåst ved den store smedjersport ud for den centrale plads, men de erhvervsdrivende kan i begrænset omfang få tilkørt varer til deres lokaler i baghusene.

Cykler

I udformningen af anlægget er det forsøgt at begrænse cykelparkering i det smalle gårdrum mest muligt. Udover nogle få cykelstativer på den centrale plads er der etableret supplerende cykelparkering ude på ga-

den i særligt markerede felter samt langs ejendommenes gadefacader.

Affaldshåndtering

Der er etableret tre affaldspladser, som er afskærmet fra de øvrige arealer med lette, sortmalede trækonstruktioner. Klatreplanter på skurenes sider og tage skjuler affaldscontainerne og giver en vertikal begrønning. I et lille, afskærmet areal, tæt ved porten ud til Jagtvej kan beboerne stille storskrald.

APS

APS

APS

10

Svinget-karréen

HARMONISK OG VELDISPONERET GÅRDRUM MED SKULPTURELLE EFFEKTER

ADRESSE

Svinget, Ved Amagerport, Amager Boulevard og Ved Linden

BYGHERRE

Københavns kommune

AREAL

1.344 m²

ANTAL BOLIGER

118

LANDSKABSARKITEKT

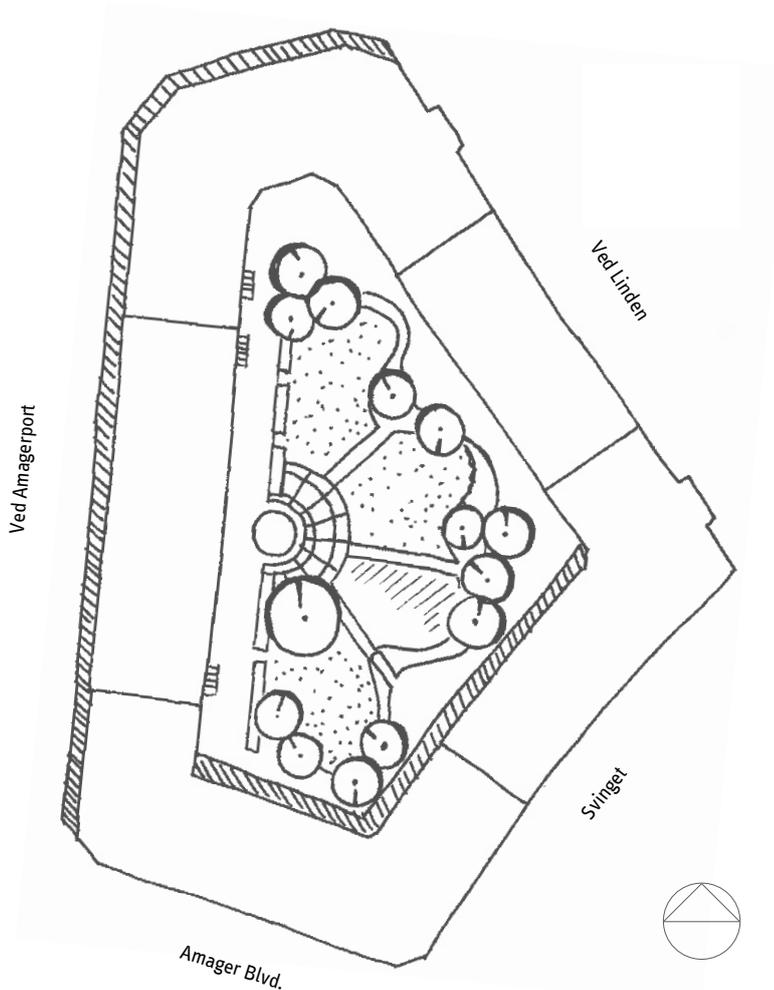
Københavns Kommune / Grønne Gårde

TILSAGNSSÅR

2002

ETABLERINGSUDGIFTER

1.768.000 kr.

Lokalitet

Det byfornyede gårdanlæg ligger i den nordlige del af Amager i det markante karrébælte kaldet Svinget, der blev opført i begyndelsen af 1900-tallet. Gårdanlæggets omgivende røde murstensejendomme i seks etager er alle opført med store håndværksmæssige kvaliteter og i tidens nationalromantiske stil med karnapper, altaner og smukke murstensdetaljer.

Hovedgreb

Hovedidéen var at skabe et gårdrum, der både matcher de smukke bygninger og løser beboernes behov for rekreation, leg og daglige gøremål. Det er opnået med følgende hovedtræk:

- Forskellige opholds- og legearealer omkranset af varieret beplantning.
- En fast belægning langs alle facaderne.
- En buet pergola til affaldshåndtering.

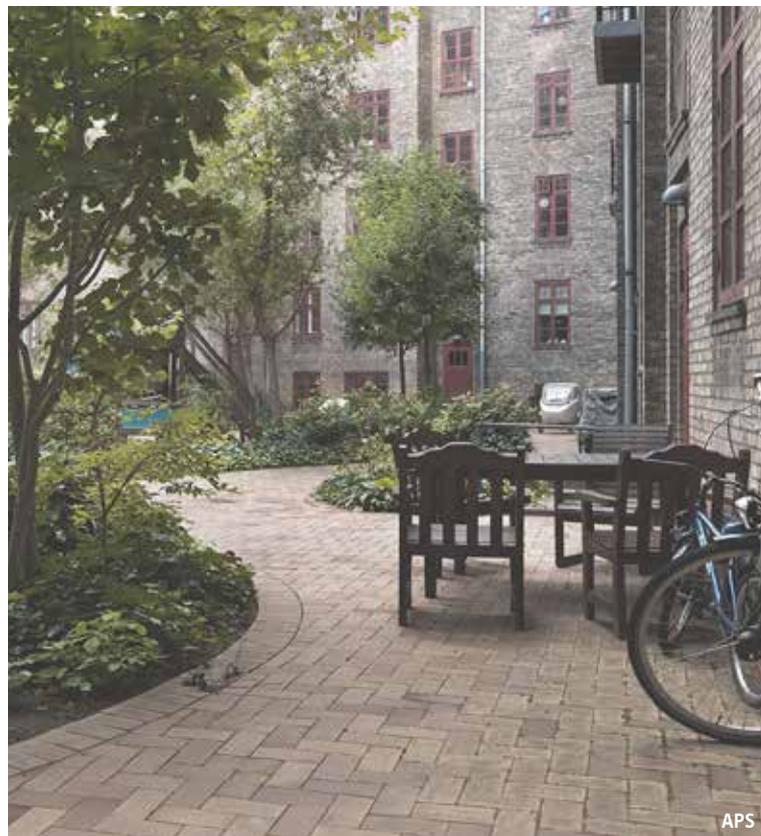
Indretning og anvendelse

Byfornyelsesprojektet har resulteret i et smukt og anvendeligt gårdanlæg med større oplevelses-, udfoldelses- og kontaktmuligheder i det nære boligmiljø for både børn og voksne. På én gang er der taget hensyn til gårdens og ejendommenes eksisterende arkitektur og til beboernes behov. Centralt for projektet var også, at der

blev indarbejdet en række byøkologiske elementer i nyindretningen.

Anlægget er disponeret med tydelige zoner til færdsel, ophold og leg. Fra fællesporten ind til anlægget træder man ud på et centralt, cirkelformet areal, der fungerer som forbindelsesled til alle anlæggets zoner og funktioner. Til begge sider løber et færdselsbånd langs facaderne og skaber forbindelse for beboerne rundt i anlægget.

Ud for cirkelens ene halvdel er der opført en buet pergola til anlæggets affaldscontainere. Via tre diagonale stier, der stråler fra pergolaens åbninger på bagsiden og ud i haverummet, er der visuel og fysisk adgang til re-

sten af anlægget. Vuet fra åbningerne skaber sammenhæng mellem anlæggets forskellige dele og øger fornemmelsen af rumlighed i det forholdsvis lille gårdrum.

Langs facaderne er der skiftevis cykelparkering og opholdspladser med havemøbler. De østlige facadearealer, der nyder godt af eftermiddagssolen, holdes stort set frie for cykler og er indrettet med møbelsæt, parasoller, grill og forskellige krukker med æbletræer og krydderurter. Belægningen i denne del af anlægget bugter sig i bløde buer langs facaden, som øger oplevelsesværdien, når man bevæger sig rundt samtidig med, at der opstår hyggelige, organiske lommer, hvor beboerne kan opholde sig.

I denne del af anlægget har man bevaret et gammelt asketræ og integreret det i byfornyelsesprojektet ved at etablere et rundt bed og en rund bänk som krans om træets stamme. Bænken supplerer anlæggets øvrige møblering og inviterer til uformelle møder mellem beboerne.

Den centrale del af anlægget er delt op i to, hvor den ene del er indrettet som haverum med græsplæne og tørrestativer, men også med god plads til ophold og leg. Den anden del er lagt ud som et stort og varieret legeområde for gårdens børn. Mellem anlæggets centrale midterareal og opholdsarealerne langs facaderne er der efter beboernes ønske etableret organisk formede bede, som deler

gårdrummet op i mindre enheder og afskærmer opholdsarealerne for støj fra legeområdet.

Den store, buede pergola nær porten i anlæggets skyggeside har både en praktisk funktion, idet den indeholder og skjuler alle affaldscontainerne, og den skaber en yderligere, grøn afgrænsning mellem gårdens midterareal og gårdfacaden.

Formudtrykket i anlægget er harmonisk, overbevisende og enkelt, og anlæggets lille størrelse taget i betragtning er indretningen veldisponeret og imødekommer både beboernes praktiske og rekreative behov. Det byfornyede gårdrum udgør således et stort aktiv for beboerne, og mange bruger gården dagligt.

Beplantning

Beplantningen er robust og valgt med hensyn til, at den udvikler sig flot uden brug af sprøjtemidler. Byfornyelsen har desuden forøget den grønne beplantning væsentligt, og det medfører en bedre luftkvalitet i gården. En varieret sammensætning af planter giver både et syns- og duftmæssigt aspekt – og øger bybørns og voksnes naturkendskab.

To gamle træer, en kastanje og en ask, er bevaret, og der er plantet nye løn- og paradisæbletræer. I bedene langs facaderne er der arbejdet med gentagelse af bunddække, buske og mindre træer: Efeu, rhododendronbuske, hortensia og skyggetålende stauder præger bedene ud for de vest- og sydvendte facader. I de organisk formede

bede, der omkranser midterarealet og støder op til opholdsarealerne langs de solrige facader, er der plantet mere solkrævende buske som spirea, ranunkel- og klokkebusk samt lette piletræer. Der er desuden valgt stauder som storkenæb, perlekurv og høstanemone, og bunden dækkes af perikon og storbladet vedbend. I alle bede er der plantet forskellige løgplanter, hvor bl.a. vintergækker og perlehyacinter skaber en tidlig frodighed allerede fra februar og marts.

Pergolaen er beplantet med japansk klatreroser, sølvvin og stedsegrøn kaprifolie, der alle er sammenvoksende og danner et frodigt grønt tag og en begrønning af siderne. Udover at løse behovet for affaldshåndtering

indgår pergolaen også som et skulpturelt element – som en grøn bue, der på én gang opdeler og sammenbinder gårdrummet.

Belægning

Der er arbejdet med en helt enkel belægning bestående af gule klinker i sildebensforbandt, der både har forbedret beboernes færdselsmuligheder i gården og fungerer som et forskønnende, visuelt element. Langs de sydlige og vestlige facader er belægningen lagt i retlinede bælte, mens den løber i bløde, rumskabende buer langs de solrige facader mod nord og øst. Foran pergolaen er der skabt en cirkelform i belægningen, der fungerer som udgangspunkt for færdsel til stierne langs facaderne

og til de tre grusstier, der udstråler fra pergolaen. Ved bedkanterne, og hvor stibælterne møder hinanden i hjørnerne, er der skabt fine detaljer i belægningen med borter og gennem-brydende linjer, der ligeledes er udformet i gule tegl.

Belysning

Der er monteret belysning over alle bagtrapper, i kælderskakter og den store port samt flere steder i pergolaen. Gården er derfor velbelyst og tryk, når det er mørkt. Ved at vælge belysningsarmaturer til energisparepærer er der opnået en nedgang i elforbruget.

Møblering

Anlæggets møblering er organiseret af gårdlauget og består af brune træmøbler, der står godt til anlæggets øvrige stil og indretning. Ved opholdsarealerne med det bugtede forløb er der skiftevis bord-bænkesæt og sæt med separate stole og borde. Langs de smalle og mere skyggevendte flisebælter på syd- og vestsiden står der også borde og stole, dog lidt færre end på solsiden. Beboerne har mange og varierede opholdsmuligheder og flytter desuden rundt på møblerne efter behov og solforhold.

Legemuligheder

I planen for byfornyelsen blev der indarbejdet en stor og alsidig legeplads. Der er både et større areal med fast grusbelægning og to monterede

fodboldmål, hvor de lidt større børn kan spille bold, og der er et areal med en blødere grusbelægning, der fungerer som underlag for gynges og klatrestativer samt en rutsjebane. Der er også sandkasse til de allermindste og mange legeredskaber og køretøjer.

Miljøtiltag

Flere miljøtiltag blev integreret i byfornyelsen, og især er der sket en væsentlig reduktion i udledningen af anlæggets overfladevand til kloaksystemet. Plante-, grus- og græsfladerne sikrer, at en stor del af regnvandet nedsiver lokalt. Vand fra flisebelægningen langs de vestvendte facader opsamles i en rende, hvorfra det føres dels til nedsivning i bedene, dels fordampes. I materialevalget er

der lagt vægt på holdbarhed, og man har fravalgt byggematerialer, der efter endt levetid kun kan bortskaffes ved deponering.

Adgangsforhold

Porten, som giver adgang til og fra det byfornyede friareal, er aflåst og kan kun åbnes af beboere med nøgle. Beboerne har også adgang direkte fra bitrapperne eller via kældergennemgange.

Cykler

Der er gode parkeringsmuligheder for cykler i stativer monteret direkte på facaderne – men der er også mange beboere om pladserne, og nogle cykler parkeres derfor udenfor stativerne.

Affaldshåndtering

Anlægget har ingen lukkede skure men derimod en individuelt tilpasset løsning i form af den grønne pergola, som rummer samtlige containere til dagrenovation. Pergolaen består af en let konstruktion med firkantede stolper, der er beklædt med smalle brædder på den nederste del, men er åben og med kig til haverummet på den øverste del. Tagdelen er opbygget af skinner og træbjælker i en let, vifteformet konstruktion, der danner gode muligheder for bevoksning med klatreplanter.

I porten er der et aflåst metalskab til farligt affald samt containere til glas.

11

Tøndergadekarréen

GRØN Ø FOR FÆLLESSKAB OG OPLEVELSE

ADRESSE

Tøndergade, Vesterbrogade og Amerikavej

BYGHERRE

Københavns kommune

AREAL

1.941 m²

ANTAL BOLIGER

103

LANDSKABSARKITEKT

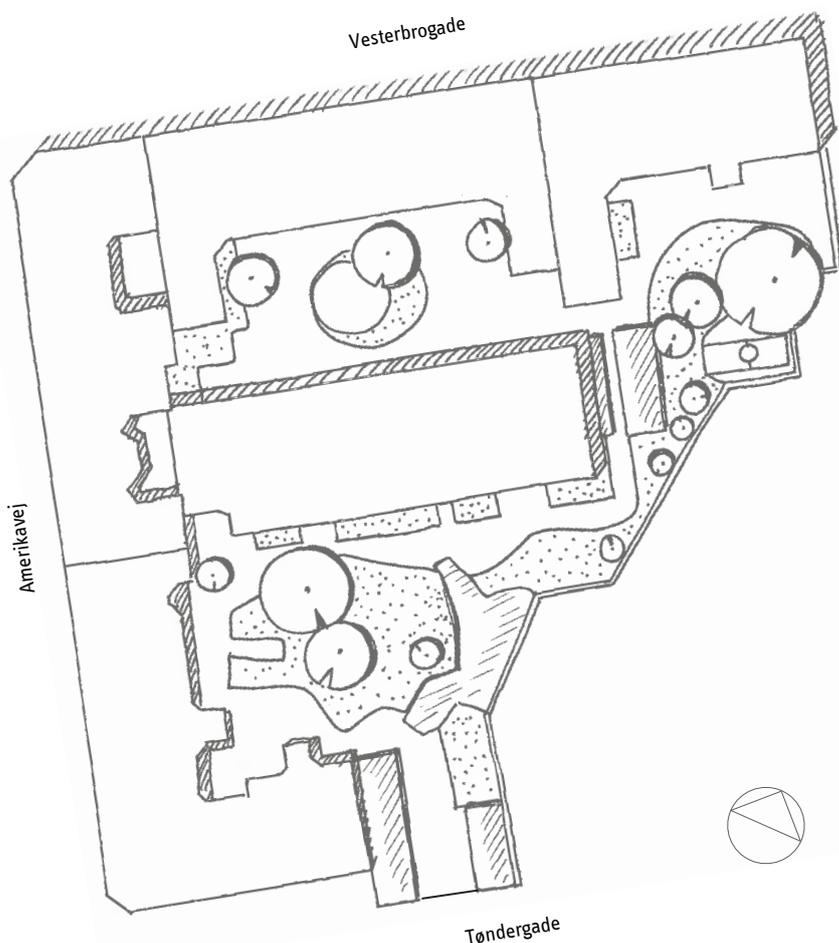
Niels Lützen Landskabsarkitekter

ANLÆGSÅR

2012

ETABLERINGSUDGIFTER

5.010.000 kr.

Lokalitet

Gårdanlægget ligger på ydre Vesterbro og er skabt ved en sammenlægning af tre baggårde, hvor en mindre del allerede blev byfornyet i 1980'erne. Resultatet er et varieret forløb, der slynger sig fra første gård mod Vesterbrogade rundt om et moderniseret baghus i anlæggets midte og om til anden gård, som har udgang til Tøndergade.

Hovedgreb

Det byfornyeede friareal er fokuseret omkring flader og fællesarealer, og der er lagt vægt på følgende funktioner og visuelle greb:

- Ophold og aktiviteter foregår på en hævet, græsklædt ø, der bugter sig ind og ud mellem ejendommene.

- Færdsel sker på flisebelagte flader i gadeniveau.
- Skure til cykler og affald er placeret ved bygningernes gavle i god afstand til opholdsarealerne.
- En rødpuddset mur, opført i forbindelse med renoveringen, binder gårdrummet sammen og afskærmer for nabobebyggelsens parkeringsplads.

Indretning og anvendelse

Nyindretningen har givet beboerne øgede muligheder for fællesskab mellem naboer, og gårdens børn har fået adgang til større og bedre legearealer. Anlæggets uregelmæssige forløb rundt om baghuset skaber dog

også nogle mindre rumligheder, hvor man kan finde en rolig krog til ophold. Den hævede, grønne ø er anlæggets centrale element både visuelt og funktionelt. Øens bløde kurver skaber positive kontraster i det kantede byrum og gør det til en spændende oplevelse at bevæge sig gennem anlægget. Samtidig er øen indrettet med faciliteter, som dækker beboernes behov til både praktiske gøremål og rekreation midt i byen.

En stor træterrasse er anlagt på øens østside og fungerer som socialt samlingspunkt i eftermiddags- og aftensolen. Øen rummer også to legeområder, flere tørrestativer samt bede med stauder, krydderurter og frugttræer. Fordi øen er hævet ca. 20 cm over

niveau, er der flere steder etableret ramper, som sikrer, at barnevogne og kørestolsbrugere har fuld tilgængelighed til øen.

Anlæggets opholdsarealer er østvendte for optimal soludnyttelse, mens funktionszonerne med cykel- og affaldsskure er placeret ved bygningernes mere skyggefulde, vestvendte gavle.

Rundt om øen og terrasseområdet løber et flisebånd til færdsel, som skaber en hensigtsmæssig adgang fra opgangene til anlæggets forskellige funktioner og omvendt: Når beboerne skal hente deres cykler og afsted på arbejde, når de går ud med affald, eller når de ønsker at gå på terrassen for fx at spise aftensmad.

Langs gavlene er cykelparkering og affaldshåndtering samlet i ofte sammenhængende funktionsskure. Skurene er opført i sortmalede konstruktioner med lyse trælameller og har sedumtag. Komprimeringen af funktioner er både pladsbesparende og fornuftig i forhold til at skabe afstand mellem eksempelvis affaldscontainere og opholdsarealer. Flere steder kan cyklerne parkeres i to plan. Det giver også en god udnyttelse af pladsen.

Anlægget rummer gode legemuligheder for især de mindre børn. Der er legeplads med rutsjebane i anlæggets gamle del, grusareal med gyngestativ og plads til boldspil langs den røde mur, samt sandkasse på den hævede græsø foran træterrassen. Placerin-

gen af sandkassen i umiddelbar nærhed af terrassen gør, at forældrene kan opholde sig i solen og samtidig være tæt på de mindste børn. Flisebelægningen rundt i gården og langs facaderne giver gode cykelmuligheder for børnene.

Med anlægget har beboerne fået et indbydende og varieret uderum for både børn og voksne med mange opholds- og anvendelsesmuligheder, optimale muligheder for nabofællesskab og god adgang til at nyde solens attraktive stråler. Funktionsopdelingen er gennemtænkt og understreges visuelt og fysisk af niveauforskellen mellem flisebåndet og den grønne ø.

Beplantning

Der er bevaret flere ældre træer, som giver anlægget karakter og danner modspil til de store flader med fliser og græs. Klatreplanter vokser op ad gavlene samt på murværket omkring opgangene og terrassen og bidrager ligeledes til en begrønning i højden. På den hævede ø brydes græsfladen af bede med stauder, solitære buske og træer. Træerne er enten valgt på grund af deres blomstring, frugtbaring eller høstfarver.

Langs baghusets sydfacade er der plantet bøgehække for at afskærme stuelejlighedernes meget store og lave vinduespartier.

Belægning

Der er anvendt herregårdssten til færdsel i et bånd langs facaderne og rundt i gården. Den ældre del af anlægget blev i sin tid også belagt med herregårdssten, som man valgte at bevare ved byfornyelsen. De to belægninger er flettet sammen, så man på en diskret måde kan se overgangen mellem gammel og ny belægning. Det enkle materialevalg med én type fliser, græs og grus er overbevisende og giver anlægget et klart udtryk.

Belysning

Anlægget er velbelyst, og det gør gården tryk at færdes i om aftenen. Diskrete pullerter med lys er placeret langs kanten af den grønne ø. Der er monteret lamper i skurene, over bagtrappedørene og på muren ved træterrassen.

Møblering

Beboerne har møbleret anlægget med forskellige typer af havemøbler: Små cafésæt, større borde med tilhørende havestole og sammenhængende bord-bænkesæt, giver beboerne varierede muligheder for ophold og bidrager til en hjemlig og afslappet stemning.

Miljøtiltag

Grusarealet ved legeområdet og græsdækket på den grønne ø tillader god nedrivning af regnvand. Cykel- og affaldsskurene har sedumtage, og afvanding herfra sker via direkte nedløb til kloakken.

Et enkelt sted opsamles regnvand fra et halvtag over barnevognsparkering i en tønde med tap, så beboerne kan bruge vandet til deres krukke og bede.

Med bibeholdelsen af de oprindelige herregårdssten i anlæggets ældre del har man ved byfornyelsen også tænkt i ressourcebesparelse.

Adgangsforhold

Anlægget er aflåst fra alle sider. De belagte stier giver adgang for både håndtering af affald og brandredning.

APS

12

Saxogadekarréen

FRODIG OASE I STORBYEN

ADRESSE

Saxogade, Istedgade og Dannebrogsgade

BYGHERRE

Københavns kommune

AREAL

1.975 m²

ANTAL BOLIGER

104

LANDSKABSARKITEKT

Københavns Kommune / Grønne Gårde

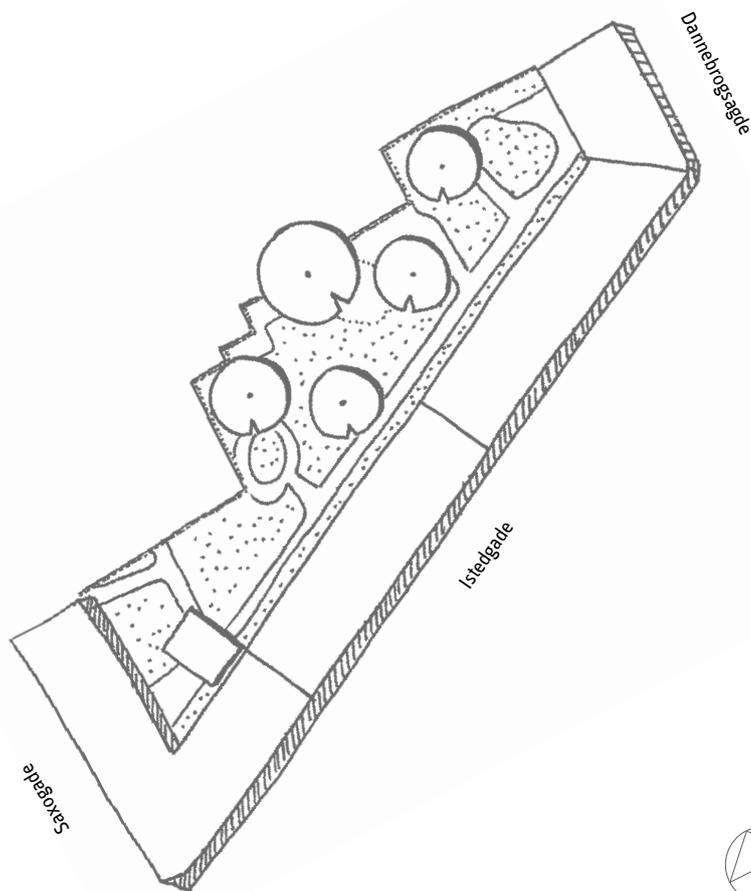
ANLÆGSÅR

2005

ETABLERINGSUDGIFTER

2.500.000 kr.

Lokalitet

Midt på Vesterbro, i en karré der ligger lige op til Istedgade, er der skabt en grøn oase for beboerne i 14 opgange. Karréen er gennemskåret af en brandvej, og anlægget ligger derfor som en smal, uensartet stribe i karréens ene del mod syd. Der er adgang til afhentning af skrald gennem brandvejen, og selve gårdanlægget er derfor ikke belastet af skraldebiler.

Hovedgreb

Gårdanlæggets bærende idé er en opdeling i tre zoner:

- En zone med flere mindre opholdsarealer i anlæggets centrale del. Arealerne består af adskilte haverum belagt med fliser og enkelte steder med græs.

- En flisebelagt færdselszone langs facaderne. Flisebåndet forgrener sig i et stisystem, der gennemløber de to andre zoner.
- En funktionszone med renovationskure og cykelhalvtage placeret yderst i anlægget. Skurene fungerer også som væg mod den fælles brandvej.

Indretning og anvendelse

Den gamle gård var belagt med asfalt, og diverse skure optog størstedelen af det centrale areal ud for bagtrappeopgangene. Forud for nyindretningen blev asfalten og de gamle skure fjernet. Efterfølgende er der sket en væsentlig begrønning af gården, og nye skure er opført mod anlæggets yder-

side, så beboerne har både fået mere natur ind i deres hverdag, og de har fået mere plads til ophold og socialt samvær på deres nærearealer.

De nye opholdsarealer er skabt som mindre, flisebelagte haverum, der ligger i forlængelse af hinanden ud for bagtrappeopgangene. Haverne er omgivet af buske og hække, der fungerer som grønne rumdelere og afskærmer arealerne fra hinanden. Herved opstår hyggelige kroge, der inviterer beboerne til socialt samvær med naboer og venner eller til at finde en uforstyrret plet til afslapning. Græsfladerne i anlægget bryder de vertikale, grønne rumdelinger og åbner arealet op ind mod bygningsfacaderne.

Beboerne har gjort flisearealerne til deres egne med mange forskellige slags krukker, havemøbler og grill, og sammen med den øvrige plante-mæssige rigdom og variation i form af blomstrende buske, stauder og løgplanter har anlægget fået et indbydende og havelignende udtryk.

I midten af anlægget ligger et større græsareal med gyngestativ, sandkasse, balancestubbe og vippedyr. Her har gårdens mindste børn gode muligheder for leg og fællesskab. For de større børn er der opstillet fodboldmål, og en række trædesten lagt ud i et buskads er gode til gemmeleg eller til en opdagelsestur i vildniset. En levende pilehytte fungerer som et sanseligt legehus, hvor børnene kan

følge årstidernes gang med gæslinger og løvspring om foråret og løvfald ved efterårets komme.

Beboerne stiller også havemøbler på græsarealet - efter solforholdene og for at være tæt på børnene ved legeområdet.

Flisebåndet ud mod Istedgadefacaderne åbner op for et kig i hele karréens længde, og det lange vue hér giver et formmæssigt modspil til de afskærmede opholdsarealer og skaber en variation i oplevelsen af anlæggets rumlighed. Det er tydeligt, at fliserne skal benyttes til færdsel, og kun et enkelt sted har beboerne stillet et bord og stole op langs facaderne. Anlæggets opdeling i zoner til hen-

holdsvis færdsel, ophold og funktioner er gennemgående tydelig.

Funktionszonens skure er placeret yderst i anlægget, hvor de danner en naturlig mur mod brandvejen og dæmper lydene fra en børneinstitution i karréens anden halvdel. Udover cykelskure er der skure til almindelig dagrenovation og storskrald, der er skabt til farligt affald og indsamling af batterier, og gårdmanden har et skur til sine redskaber.

Det byfornyeede anlæg indbyder i dag til varieret brug for flere aldre, og der er især skabt gode rammer for ophold og leg. Den store frodighed, der går igen i hele anlægget, giver en fornemmelse af ro og fred midt i storbyen.

Beplantning

Der er lagt vægt på at skabe frodighed ved at plante træer, buske, stauder og løgplanter, som blomstrer på forskellige tidspunkter fra tidligt forår til sent efterår. Plejebehovet er minimeret ved at plante bedene tæt til – også under buskene, hvor bunddække fylder jorden ud.

De forskellige typer og højder af hække i anlægget skaber variation og mulighed for at beboerne kan finde en fredfyldt plet. Nogle få, store træer er bevaret, og de giver anlægget højde og skaber sammenhæng mellem flader og facader.

Der er plantet klatreplanter op ad siderne på affalds- og cykelskure, som på sigt både vil skærme for affaldscontainerne og danne et grønt tag.

Belægning

Færdselsbåndet langs facaderne er lagt i lysegrå betonfliser, og der er skabt fine detaljer med pigsten, der ligger som krans rundt om afløb, kloakdæksler og trappesten.

Stierne, der fører ud i anlægget og videre til funktionszonerne med cykel- og affaldsskure, er enten flise- eller grusbelagte, og de små opholdsarealer er belagt med lysegrå betonfliser af samme type som færdselsbåndet. En grussti med bordursten slynger sig ind mellem høje buske tæt ved legeområdet og inviterer til en tur ind gennem den tunnelliggende bevoksning.

Belysning

Der er sensorstyret belysning i skurene og på facaderne men ikke i resten af anlægget. På grund af anlæggets smalle forløb er facadebelysningen sikkert tilstrækkelig.

Miljøtiltag

Der er etableret vandrender langs græsarealerne, som leder regnvand fra flisebåndet ud i kloakken eller ind på græsplænerne. Desuden tillader pigstensbelægningen mellem fliserne og grusarealerne ved cykel- og affaldsskurene god nedsivning af regnvand.

Adgangsforhold

Anlægget holdes aflåst, men med en nøgle kan beboerne benytte brandvejen til færdsel, eksempelvis når de skal have deres cykler med ud eller ind.

Cykler

Beboernes cykler parkeres i åbne skure med tag. Skurene er udført med vandrette lameller i lysebrunt træ og har et let udtryk.

Affaldshåndtering

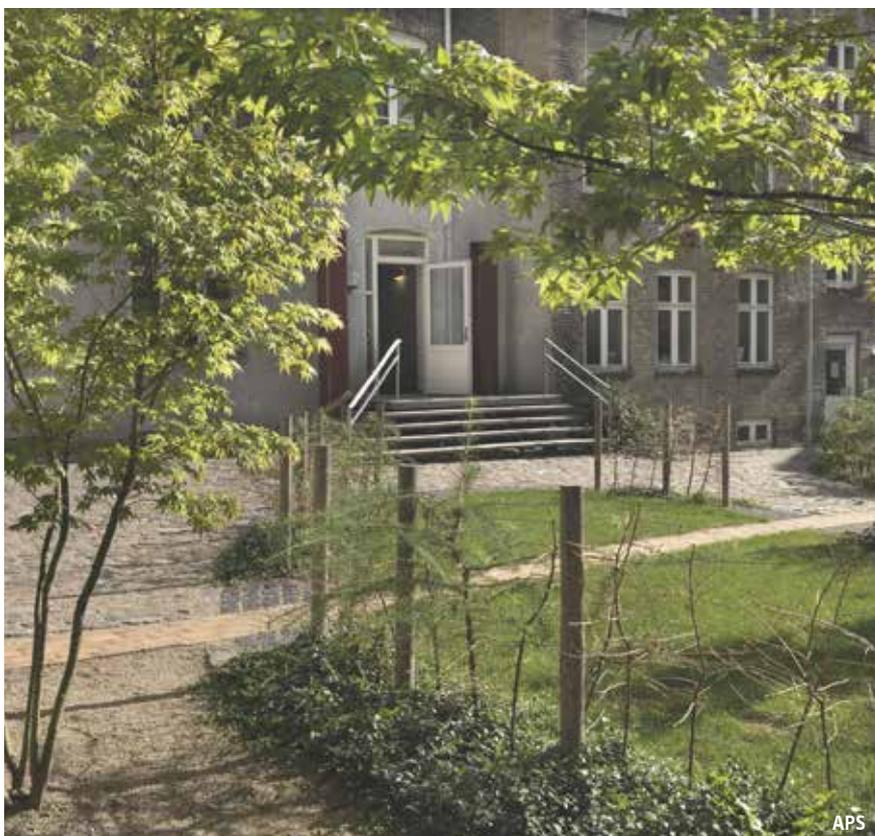
Affaldsskurene er udført i samme lette stil som cykelskurene, men i pergolastil fremfor med tag.

APS

APS

13

Reventlowsgadekarréen

STILRENT GÅRDRUM MED RUMSKABENDE OVALER

ADRESSE

Reventlowsgade 10-12

BYGHERRE

Københavns kommune

AREAL

720 m²

ANTAL BOLIGER

28

LANDSKABSARKITEKT

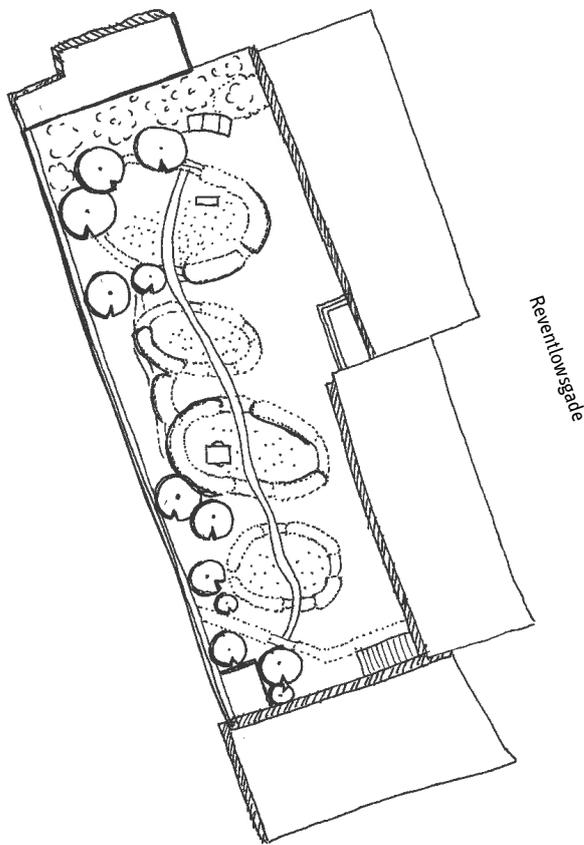
Van Deurs Landskabsarkitekter

ANLÆGSÅR

2008

ETABLERINGSUDGIFTER

1.910.000 kr.

Lokalitet

Gårdanlægget tilhører to ejendomme på Vesterbro i København, lige ved Hovedbanegården. Kun en begrænset del af karréens samlede friareal er omlagt til grønt gårdrum. Den øvrige del af karréen består af ejendomme med side- og baghuse, der hovedsagelig anvendes til erhverv – især hoteller med egne gårdrum.

Hovedgreb

Det byfornyede gårdrum består af et sammenhængende rektangulært areal, som defineres af høje bygningsfacader på tre af sine fire sider. Gårdrummets fjerde side udgøres af en knap tre meter høj pudset mur, der står i skellet til den bagvedliggende matrikel. Gårdrummet er enkelt og overskueligt indrettet med få og kraftfulde elementer:

- Fire markante græsovaler i forskellige størrelser og delvist omkranset af hække af lærk.
- Flere fritstående små, lette træer og buske.
- Et færdselsareal med brostensbelægning ud for ejendommens entréer.
- En grillplads.
- En afskærmet affaldsplads.

De grundlæggende idéer bag landskabsarkitektens udformning er enkelhed og dog mangfoldighed samt ressourcebevidsthed, der kommer til udtryk i valg af slidstærke materialer og plantetyper.

Indretning og anvendelse

Den enkle og lidt stramme indretning er udtryk for et ønske om at skabe en overskuelig byhave på det forholdsvis lille areal, som alle vil føle sig velkommen i og benytte, og hvor der er også mulighed for og plads til videreudvikling, hvis der opstår et ønske om dette. Ligeledes var der et ønske om at skabe et varieret og robust anlæg, der kan tåle daglig brug og alligevel have en overkommelig løbende drift og vedligeholdelse.

Udover selve gårdrummet, som defineres af bygningskroppene og den pudsede mur, er yderligere rumlighed opnået med fire hækafgrænsede ovaler, der ligger i forlængelse af hinanden som perler på en snor. Ovalerne giver mulighed for, at mange beboere

kan være i det lille gårdanlæg samtidig og alligevel opleve privatliv.

Ovalerne bindes sammen af en smal sti af gule klinker, der bugter sig mellem og gennem ovalerne. Den gule sti markerer og skaber også overgangen mellem belægningerne udenom ovalerne, idet der er brostensbelægninger i grålig og rødlig granit mod bygningerne mod øst og slotsgrus mod muren mod vest.

Der er ikke faste møbler, men i stedet flytbare borde, stole og bænke, så beboerne kan sætte sig forskellige steder i gården – efter solforhold og behov. Den store trappe, ud fra gennemgangen i Reventlowsgade 10B, fremstår også nærmest som et møbel

med skulpturelle kvaliteter, og den er oplagt at sætte sig på og nyde en kop kaffe i eftermiddagssolen.

Anlæggets begrænsede størrelse, disponering og de anvendte belægninger lægger primært op til ophold, men børn kan selvfølgelig lege på græsset eller løbe og cykle både rundt om ovalerne og igennem dem på den bugtede gule sti. Der er ikke oprindeligt indrettet særlige arealer med legeredskaber, men beboerne har efter færdiggørelsen af anlægget selv etableret en sandkasse på et mindre areal langs den pudsede mur.

I gårdens nordøstlige hjørne er der etableret en dobbeltgrill, som alle beboerne kan benytte, og mellem de

to faste grill er der et lille bed, så der er mulighed for at dyrke krydderurter, som kan benyttes i madlavningen.

I arealets sydvestlige hjørne er der plantet en hæk med avnbøg, der markerer en slags overgang til et lille areal med containere til dagrenovation mm. På dette areal er der udlagt betonsten, der letter renovationsfolkene arbejde ved tømning. Arealet er afgrænset fra den øvrige del af gårdrummet med en gedigen trækonstruktion med en lys, gråmalet bræddebeklædning.

Der er ikke etableret cykelparkering i anlægget, da beboerne typisk parkerer deres cykler enten i den ene ejendoms cykelkælder med adgang fra gaden, eller i den anden ejendoms indre gård.

APS

Anlæggets kvaliteter er – udover de rent brugsmæssige funktioner til ophold mv. – også i høj grad af visuel betydning for beboerne i de to ejendomme, der har direkte udgang til anlægget fra deres bitrapper. Oppe fra lejlighederne er udsigten til de fire grønne ovaler og anlæggets øvrige elementer en stor forbedring i forhold til den tidligere udsigt til asfalt og parkerede biler.

Med nyindretningen har beboerne fået en flot og karakteristisk byhave med variation og fleksibilitet i anvendelses- og indretningsmulighederne, og hvor der med forholdsvis få virkemidler er skabt en mangfoldig og imødekomende oase i et meget tæt bebygget område af byen.

Beplantning

Store buksbom, sommerfuglebuske og vedbend blev bevaret ved byfornyelsen og er integreret i den nye plan. I valget af øvrige planter er der lagt vægt på en variation i både former, strukturer og farver. Det vil sige, at der er valgt beplantningstyper med forskellige karakteristika, som alle tilfører og understøtter idéen om enkelhed og dog mangfoldighed i det samlede anlæg.

For at opnå et varierende farveskift over året er der sat lette hække af lærk i ovalerne omkring græsplænerne og en tung hæk af avnbøg i et tværgående bånd ved affaldspladsen og porten på vej ud til første baggård mod Istedgade. Desuden danner en lille lund af flerstammede, japanske

ahorn både en afskærmning mod muren til nabomatriklen og har et fint farvespil om efteråret.

I gårdrummets nordlige ende, bag den fjerde oval, er der langs den store bagvant plantet et let buskads med både blomstrende buske og sølv-grønne pil, som kan bruges til gemmelege for børn.

Der er lagt forårsløg i jorden, som tidligt melder forårets komme, og på flere af de lodrette flader vokser der slyng- og klatreplanter, som er bevaret fra før byfornyelsesprojektets gennemførelse.

Udover at beplantningen giver karakter til gårdrummet året rundt, skabes

der også levesteder for både insekter og fugle, hvilket fremmer biodiversiteten i byen.

Belægning

I anlægget er der – ud over ovalernes græsarealer – flere belægningstyper:

- Gule klinker på den lille sti, der snor sig gennem og mellem de fire ovaler.
- Sorte brosten i mindre udsnit af ovalernes omkrans.
- Rødtligt flammede brosten mellem bygningernes facader og ovalerne.

- Slotsgrus mellem ovalerne og muren i skel.
- Betonsten på renovationsarealet mod syd.

De rødflammede brosten og de små betonsten lå på arealet, inden anlægget blev udført, så der er tale om genbrug af de tidligere materialer. De forskellige belægninger er nedsivningsvenlige, ligesom de græsbevoksede ovaler også tillader nedsivning af regnvand.

Belysning

Der er opsat skotlamper som ledelys på murene og ved affaldspladsen samt lampetter ved de tre bitrappedøre, der fungerer som adgangsveje

for beboerne, samt ved kældernedgangen.

Særlige forhold

Dette anlæg er specielt, fordi der ikke er direkte adgang til og fra gaden, idet det reelt er beliggende som en slags '2. baggård' centralt i karréen, hvor der kun kan opnås adgang til gårdrummet gennem bygningerne eller gennem en anden ejendoms gård; dvs. fra hotellets lille gård, der er aflåst mod Istedgade.

APS

APS

APS

14

Løgstørgadekarréen

GRØN TREKANT MED BLØDE FORMER SAMLER AKTIVITETER FOR ALLE BEBOERE

ADRESSE

Løgstørgade, Vordingborggade og Strandboulevarden

BYGHERRE

Københavns kommune

AREAL

1.228 m²

ANTAL BOLIGER

112

LANDSKABSARKITEKT

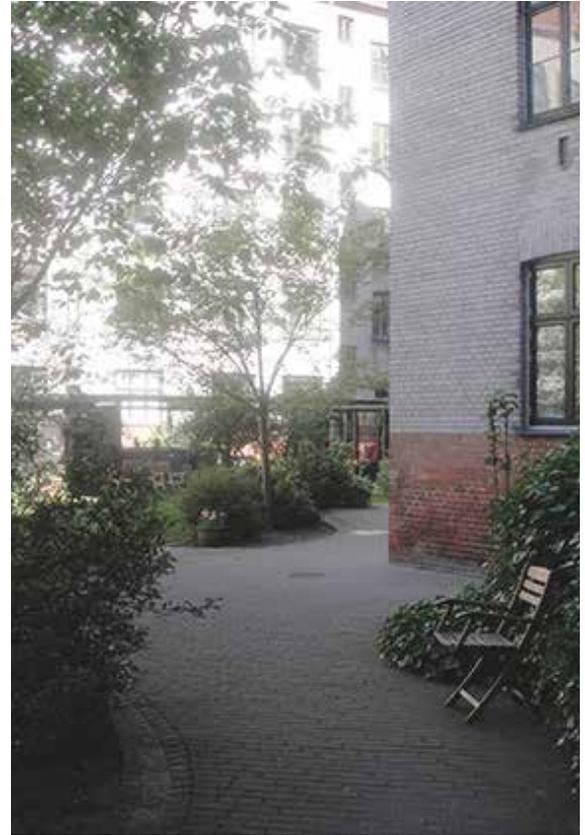
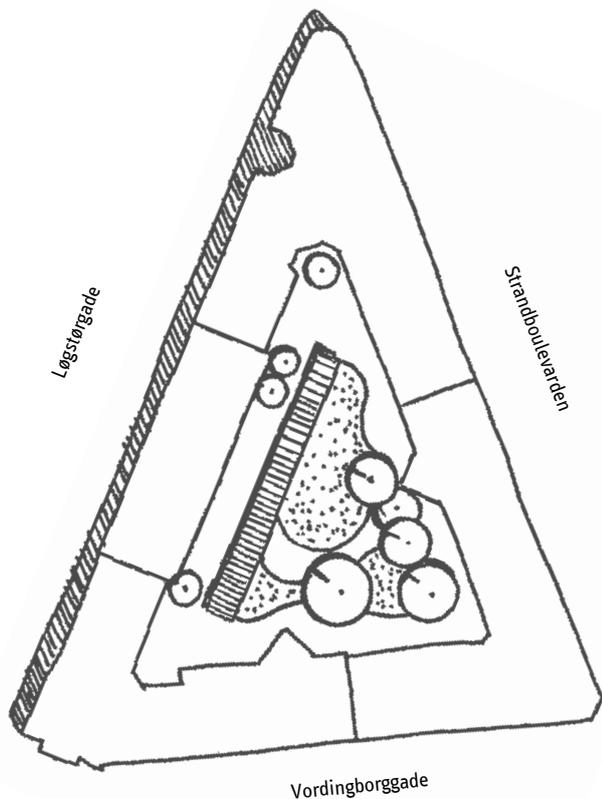
Københavns kommune / Grønne Gårde

TILSAGNSÅR

2003

ETABLERINGSUDGIFTER

1.800.000 kr.

Lokalitet

Rammen om det byfornyede gårdanlæg er en lille, trekantet karré fra 1915 med ejendomme i seks etagers højde beliggende på ydre Østerbro i København. De høje bygninger og det lille, kompakte gårdrum har haft afgørende betydning for indretningen, idet man har søgt at etablere flest opholdsmuligheder der, hvor lysforholdene er gode.

Hovedgreb

De bærende elementer i gården er:

- En lang, transparent pergolakonstruktion.
- En organisk udformet græsplæne.

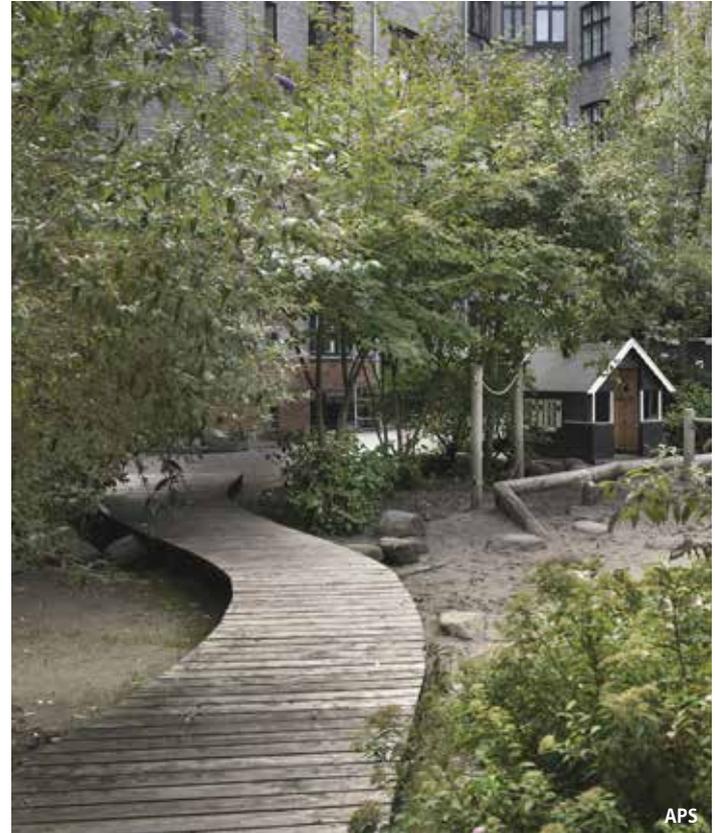
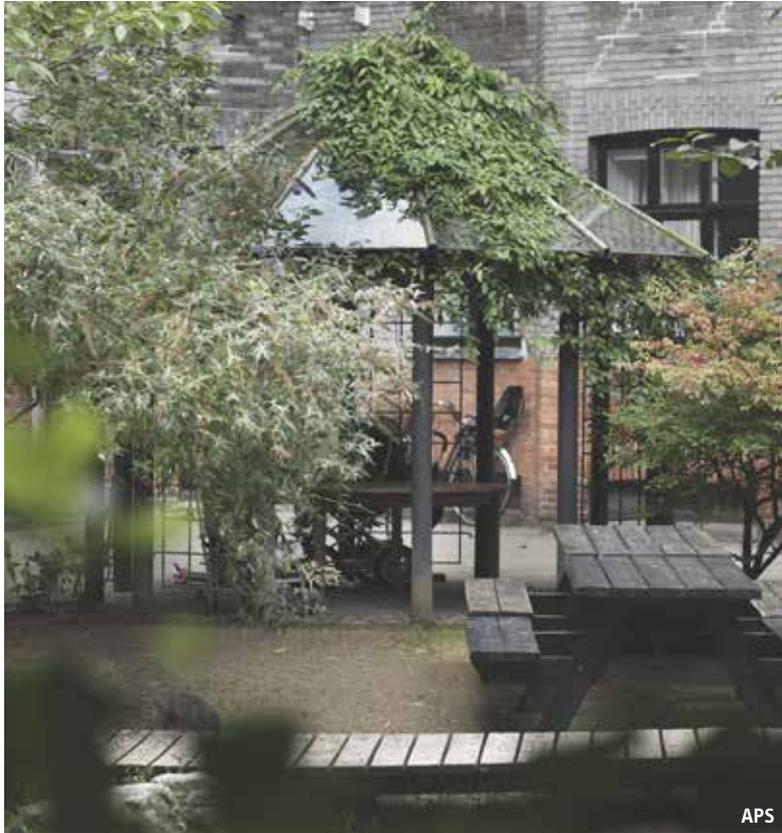
- Legeområde samt fælles grillplads.
- Bede med blomstrende buske og små letløvede træer.

Indretning og anvendelse

Før nyindretningen var gården delvist opdelt af hegn og skure og belagt med asfalt langs facaderne. Beplantningen var sparsom og bestod primært af træer og retlinede hække, der var samlet i et mindre fællesareal i anlæggets midte. Alt blev fjernet i forbindelse med nyindretningen, og gården fremstår i dag både frodig og varieret, samtidig med at de stramme linjer er blødt op af bede og belægninger med bløde kurver.

I anlæggets østlige side er alle affaldsstationer og skure til materiel samlet i den langstrakte pergola, hvilket giver optimal mulighed for udnyttelse af det lille anlægs øvrige arealer til leg og ophold. Græsplænen, legearealet samt grillpladsen strækker sig i runde og ovale former ud over arealets vestlige side, så der både opstår mindre, rumlige arealer til ophold både i selve haverummet og på flisebelægningen langs facaderne. Rundt om haven bugter lave bede sig, og de mange organiske former giver et fint modspil til den lange, lige pergolakonstruktion og til karréens trekantede form.

Beboerne bruger hyppigt anlægget til leg, afslapning og spisning, og der er mange bord-bænkesæt til rådighed.

Møblerne er fælles, og de flyttes og sættes sammen efter behov: To stole trukket ud på græsset til en snak i solen mellem naboer eller tre borde stillet på række ved den grusbelagte grillplads til fællesspisning mellem familierne. Langs facaderne står møblerne mere permanent ved siden af bitrapperne, og her er det primært de lokale beboere fra de enkelte opgange, der sætter sig ud og slapper af.

Legeområdet ligger i anlæggets sydlige ende, ud mod Vordingborggade. Her har især de yngre børn fået gode muligheder for fysisk udfoldelse og for at danne venskaber på kryds og tværs af opgangene. Der er udlagt strandsand på hele legearealet, og området fungerer derfor både som

sandkasse for de allermindste børn og som blødt underlag for de lidt større børn, når de leger på de marksten, balancestammer, gyngetov og kolbøttestang, der er fordelt ud over arealet. Der er plantet buskads og lette løvtræer i overgangen mellem legepladsen og flisearealet langs facaderne, og det giver en god skygge for børnene i de kraftigste soltimer midt på dagen. Buskadset giver også – sammen med et lille sort- og hvidmalet legehuse – mulighed for at børnene kan finde små fristeder udenfor forældrenes synsfelt.

En lav træbro, der er hævet ca. 20 cm. Over terræn, slynger sig ind mellem legeområdet og den fælles grillplads og fungerer både som rumdel og

som legeredskab for børnene, der kan køre på cykler hen over broen eller skyde genvej over legepladsen uden at få sand i skoene.

På grillpladsen er der opført en lille pavillon, der med sin åbne struktur byder beboerne velkommen ind i ly under det lette glastag. Siderne er udført med espalier beplantet med kaprifolier, der endnu ikke er vokset tætte, og derfor har man stadig har kontakt med området udenfor. Pavillonon giver beboerne mulighed for at opholde sig ude om aftenen efter duggen er faldet, og den bliver ofte brugt på regnvejrskdage til at stille sovende babyer i tørvejr i deres barnevogne.

APS

APS

Fordi flere aktivitetsfaciliteter ligger samlet i den sydlige og solrige del, er det også her, der er mest aktivitet. Børnene bruger dog hele gården til at køre på cykler, løbehjul og lege fangeleg, og gården fungerer som en tryk ramme for deres leg og fysiske udfoldelse. Børnenes cykler er bredt accepterede, mens de voksne primært parkerer deres cykler i kældrene. Der er særlig parkering for ladcykler i pergolaen. For alle beboerne har det nyindrettede gårdanlæg givet større oplevelses-, udfoldelses- og kontaktmuligheder i det nære boligmiljø – og dermed generelt større bokvalitet.

Bepantning

Udover at forbedre beboernes opholds- og samværsmuligheder, har nyindretningen resulteret i en mere frodig og grøn gård, der bidrager til en bedre naturoplevelse og større bokvalitet for beboerne.

I valget af planter er der lagt vægt på at skabe variation både syns- og duftmæssigt, og beplantningen er sammensat, så den udvikler sig flot uden brug af sprøjtemidler, men også uden at blive for høj og kompakt i det lille gårdrum. Der er valgt mange lette træer og blomstrende buske, og der er plantet klatreplanter op ad pergolaens rionet og skurvægge. Klatreplanterne omdanner pergolaen til et attraktivt, grønt element fremfor en konstruktion kun med praktiske funktioner.

Langs græs- og grusarealet er der plantet et sammenhængende busket af lave buske og enkelte højere buske og træer. I facadebedene mod nord-øst er der plantet frugtbuske og træer samt krydderurter. I de øvrige facadebede er der plantet stedsegrøn bund med enkelte buske, stauder og løgvækster.

Der er valgt mange, skyggetålende stauder, som egner sig godt til de små kroge i den lille, trekantede gård de steder, hvor solen kun kortvarigt når ned. Og der er plantet en række forskellige løgplanter, som bl.a. giver liv og farve i det allertidligste forår.

Belægning

Den slidte asfalt er skiftet ud med en belægning af lysegrå betonfliser. Den nye belægning sikrer beboernes færdselsmuligheder i gården, og samtidig fungerer den med sine svungne kurver som et forskønnende, varieret oplevelseselement.

Overgangen mellem flisebelægningen og græsplæne, opholdsareal samt legeplads er kantet med brosten i rødlig granit. Udover at opdele anlægget i forhold til funktion, har granitkanten funktion som vandrende, hvorfra vand fra flisebelægningen udledes til plante-, grus- og græsflader og dermed reducerer udledningen af overfladevand til kloaksystemet.

Belysning

Der er opsat armaturer med energisparepærer over bitrappedøre, i to porte ud til gaden og ved alle kælder-nedgange. Der er opsat sensorstyret belysning ved alle funktioner i pergolaen. Gården er således velbelyst, og energispare-pærene giver samtidig en reduktion af elregningen.

Miljøtiltag

I nyindretningen af gårdanlægget har man bevidst arbejdet med at forbedre gårdens miljøforhold. Den generelle, øgede plantemængde i gården giver, udover de umiddelbare visuelle kvaliteter, bedre luftkvalitet for beboerne og bidrager til at opsuge overskydende regnvand. Der er etableret en forsænket vandrende langs pergolaen, hvor tagvand fra storskrald- og materialeskur afledes.

